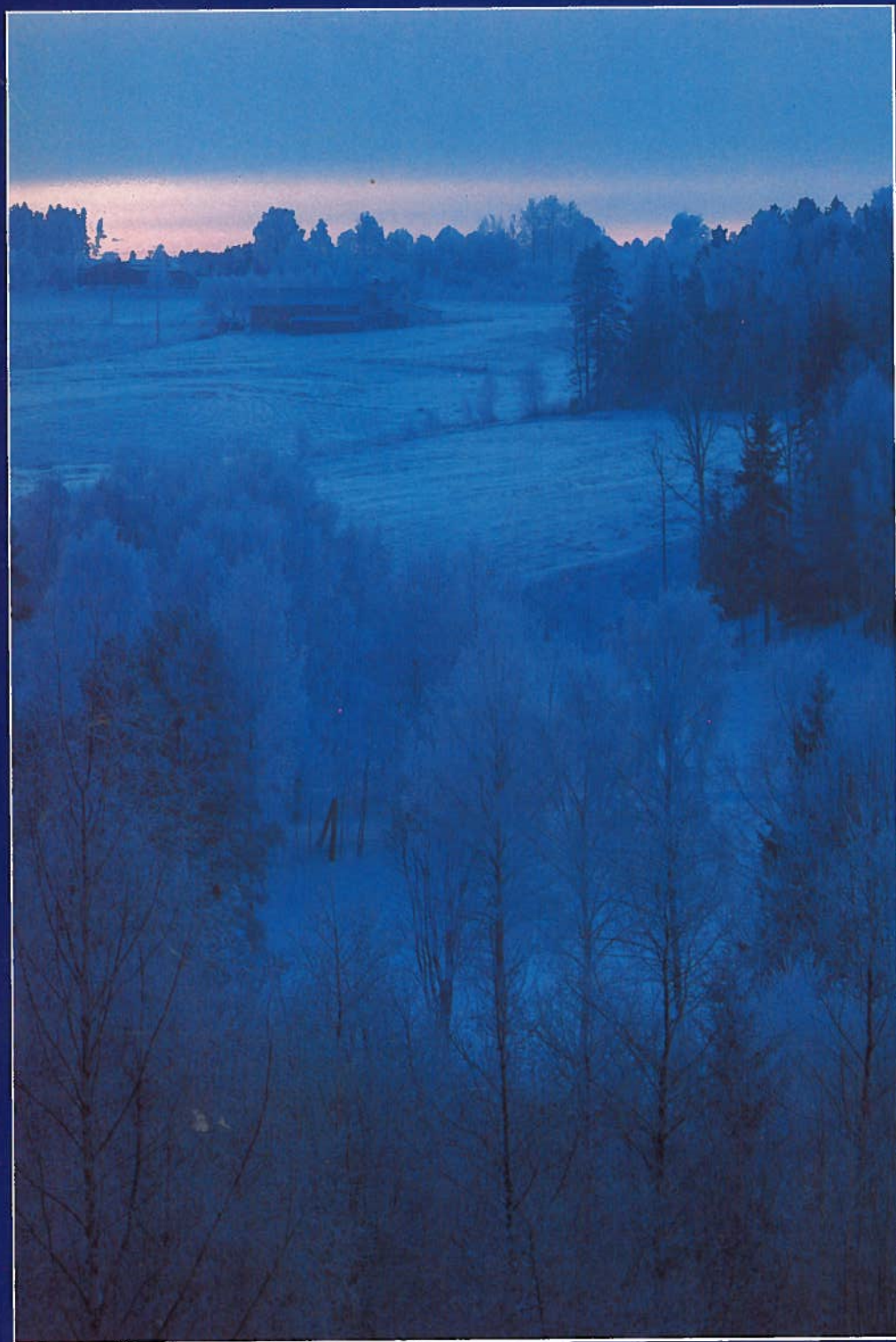

NORSK NATUR

NORGES NATURVERNFORBUND NR. 5/6·1987

Motorbane mot natur

SIDE 4

NNV: Økologisk jordbruk

SIDE 12

Levende hval

SIDE 23

Ny bokklubb

SIDE 28

Den giftige byen

SIDE 36

Vestfold Naturvern er et relativt «ungt» fylkeslag – idet laget ble stiftet i «Naturvernåret 1970». Vestfold var allerede den gang et hardt presset fylke, når det gjalt natur og miljø. Det var oppgaver nok å gå løs på, og disse har stadig økt i størrelse og omfang.

Fylkeslaget har nå 5 lokallag, 4 av disse arbeider meget godt. Eneste sted hvor det er liten eller ingen aktivitet er Horten/Borre. Så medlemmer i dette distriktet: «Opp av dvalen»!

Vestfold er ikke bare skjærgård og kystlandskap. Det er også landskap preget av jord- og skogbruk og av sammenhengende skogstrakter med fjellkoller og idylliske innsjøer. Av spesielle landskapstrekk av stor verdi kan nevnes Vestfoldraet med Mølen – hvor raet går ned i sjøen.

Minst i landet

Fylket er med sine 2000 km det minste i landet, men ligger nest etter Oslo når det gjelder befolkningstetthet. Vestfoldkysten – med sin nære beliggenhet til de store befolkningssentra på Østlandet – tilhører et av landets mest attraktive og benyttede områder for sommerrekreasjon. Naturlig nok skaper dette en stor belastning og slitasje på kystmil-

Et lite, men hardt presset fylke

jøet. Konkurransen om arealene blir stadig sterkere, hyttebygging og krav om utbygging av nye småbåthavner og dermed økende miljøproblemer og konflikter er saker som NV er opptatt med.

Fylket har en meget stor biltetthet – og fremtidig utbygging av E 18 til 4-felts motorvei gjennom hele fylket, og alt som dermed følger av økende problemer er litt av «en bøy» å demme opp for.

Landbruket i fylket drives svært intensivt, med hovedvekt på produksjon av korn, grønnsaker og poteter. Halvparten av gjødselskjellerne er av dårlig standard. Dette i tillegg til stor overflateavrenning skaper forurensning i elver og innsjøer. Mange av innsjøene er svært grunne, og de har derfor «liten motstandskraft» når det gjelder forurensning. Giftige alger er registrert i flere av disse sjøene.

Farris

Vestfold har 3 lakseførende elver – Numedalslågen er desidert den

viktigste – med en antatt årlig fangst på ca. 20 tonn. VN er opptatt av at vannføringen er tilstrekkelig, og også at vannkvaliteten må bedres.

Farris er drikkevannskilde for 2/3 av Vestfolds befolkning. VN er naturlig nok også her opptatt av at kvaliteten på vannet ikke forringes. Nedfall fra industri i form av tungmetaller- og avrenning fra stor barkfylling med fare for sigevann som kan føre PAH-stoffer med seg, vil bli fulgt opp med overvåking fra VN's side.

Fylket vårt blir i stadig sterkere grad «industrialisert», og gift- og forurensningsproblematikken står i fokus i fylkes- og lokallag. Indre deler av Larviksfjorden er nærmest biologisk død – en stor aksjonsgruppe, «Ren fjord», har her gjort en kjempeinnsats. Lokallagene i Sandefjord og Tønsberg jobber med beslektede problemer, og lokallaget i Holmestrand arbeider for tiden vesentlig med Langøya og den sterkt forurensede Sandebukta. ☘

Foto: Jan Ihlebæk

Innhold:

Motorbane mot natur	4
Spor i jord	8
Utmark skal «restaureres»	10
NNV: Legg om til økologisk jordbruk!	12
Fornuftens seiret – Saltfjellet vernet	16
Fritjof Nansens kongerike	20
Levende hval	23
Bokklubben Natur og Friluftsliv	28
Naturmedisin mot fiskefeber	32
Angrep på hele vår kultur	34
Den giftige byen	36
Debatt	38

Nr. 5/6 – 1987
23. årgang.

Redaktør: Arild Ådnem

Redaksjonskomité:
Bredo Berntsen,
Anders Goksøyr,
Erik Solheim,
Trond A. Svensson,
Ragnar Vik,
generalsekretæren, informasjonsssekretæren og redaktøren.

Forsidefoto: Rolf Sørensen
Kulturlandskap i desember

Norges Naturvernforbund
Postadresse:
Postboks 6804, St. Olavs plass,
0130 Oslo 1.

Besøksadresse:
Pilestredet 41B, Oslo
Tlf.: (02) 42 95 00.

Postgiro: 5 09 46 02.
Bankgiro: 6026 05 03033.

Medlemskontingent:
Personlig medlem pr. år kr. 150,-
Familiemedlem (hovedmedlems ektefelle eller hjemmeværende barn under 25 år) pr. år kr. 20,-
Pensjonister (inkl. Norsk Natur) pr. år kr. 75,-. Livsvarig medlem kr. 3000,-.

Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det fylkeslag vedkommende søker til.

The Norwegian Society for Conservation of Nature. Member of International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN).

Produsert i regi av
Boksenteret a.s
Sats: GPG Sats & Trykk
Repro: Scan-Lith
Trykk: Team Grafisk

To nr. i ett

På grunn av dårlig økonomi og fordi vi ønsket å unngå flere permutteringer, har vi sett oss nødt til å slå sammen nr. 5 og 6 av Norsk Natur. Regner vi på antall sider, har imidlertid NN kommet med flere enn i et «normalår» p.g.a. utvidet nr. 2.

Boken som naturvernets banebryter

Rekken av bøker som har øvet avgjørende innflytelse på individer og samfunn er lang. En bok kan være sterk nok til å rydde vei for nye historiske løp og retninger.

Et eksempel i naturvernsammenheng er Rachel Carsons «Silent Spring». Bagatellisering og motstand fra forskere i landbrukets og industriens tjeneste maktet ikke å forhindre bokens bidrag til å vekke en hel generasjon. Det var 25 år siden. Og historien lærte oss at det ikke lot seg gjøre å snakke bort eller overdøve den kraft som bor i et sannere bilde av virkeligheten.

Nå foreligger Bo Landins bok «Om trær kunne gråte» på norsk. Den er utgitt i samarbeid med Naturvernforbundet og med støtte fra Miljøvern-departementet. Og selvsagt finnes det en forsker, professor Gunnar Abrahamsen ved Norsk institutt for skogforskning som med store bokstaver erklærer at boka ikke baserer seg på annet enn synsinntrykk og følelser og at den derfor ikke bør oppta plassen i en seriøs forskers bokhylle. Boka er ikke verdt sin pris. For de fleste andre, for hvem godt syn og et normalt utviklet følelseliv har en viss betydning og naturvern heller ikke er å forakte, er Abrahamsens arrogante slakt den beste anbefaling boka kunne få.

Et viktig poeng er imidlertid at en såpass vesentlig og debattskapende bok må «utgis med støtte av . . .» Dette gir en pekepinn om at vi faktisk bør mobilisere for å sikre et grunnlag for utgivelse av bøker som har betydning for naturvernet. En måte å gjøre det på er å starte en bokklubb. Hvilket da også skjer i og med opprettelsen av Bokklubben Natur og Friluftsliv i dette nr. av NN. Dess flere medlemmer i denne bokklubben, dess bedre garanti for flere banebrytende bøker for naturvernet. Medlemskap anbefales. Selvfølgelig.

Q. Chai

«Hjulene spinner voldsomt på asfalten. Lukten av brent gummi holder på å kvele oss, mens kavaleriet av 3000 hestekrefter brummer muntert. Burn-outen er show. Den som røyklegger hele stadion med sine «burn-out», får mer jubel enn noen andre. – Dette er som dynamitt, sier Ludvig Bjørnstad og viser oss drivstoffblandingen. Det er nitrometan blandet med metanol. Plutselig eksploderer det. Han trår igang sine 3000 hestekrefter. Bakken dirrer under oss. Vi kjenner motorduren helt inn i ryggmargen. Det føles som om innvollene vil sprenge. På forhånd har vi sikret oss hørselsvern – men det hjelper liksom ingenting. Støyen er mangedoblet av de 80 decibel som Arbeidsmiljøloven tillater.»
(Sammendrag av VG-skildringer fra drag-race).»

Foto: Tom Egil Jansen

Foto: Halvor Torgersen

Svein Kant i foreningen mot motorbane og Hans Jan Bjerkely (t.h.) i Halden Natur og Miljøvern: Her sier planene at dragsterne skal drønne.

Motorbane mot natur

■ **Aspedammen i Halden: 2400 dekar fjell og småskog er satt av til «Nordens best utbygde anlegg for motorsport og trafiksikkerhet». 1000 dekar planlagt utbygd i første omgang.**

■ **Utbygger er KNA sammen med lokale krefter. Organisasjonen har gitt lånegaranti på 10 mill. kroner. Arbeider med finansiering av ca. 40 mill. kroner, som anlegget vil koste.**

■ **Halden Arbeiderparti er viktigste støttespiller, med flertall i kommunestyret. Partiet har programfestet sin oppslutning om Aspedammen.**

■ **Halden Natur- og Miljøvern, og en nabo-aksjon, er de fremste motstanderne. Argumentasjon: nei til rasering av et naturområde med betydelige egenverdier, støy, uro og trafikkaos.**

■ **Saken vil ventelig bli fremmet i kommunestyret så snart Statens Forurensningstilsyn leverer støy-vurdering. Fylkets miljøvernavdeling skal gi uttalelse. Aspedammen ender etter all sannsynlighet i departementet.**

Planene om motorbane i Halden ble lansert av lokale motorsport-entusiaster for et år siden. Kongelig Norsk Automobilklub har i alle år forsøkt å få til et slikt anlegg, og gikk straks inn i prosjektet. Det er dannet aksjeselskap: KNA Motorstadion. Organisasjonen har gitt lånegaranti på 10 mill. kroner, og arbeider intenst med finansieringen av motorbanen. Kostnadsberegnet til 40 mill. kroner.

Utbyggerne fikk opsjon på 2400 dekar av kommunens areal ved Aspedammen. Årlig leie: kr. 1,00 pr. dekar! Prisen illustrerer Halden kommunes markante ønske om nyetableringer.

Partene

Saken utviklet seg tradisjonelt: Først en tid med velvilje og begeistring. Motstanderne samlet seg om form og argumentasjon, og fremsto etter hvert med økt tyngde. De viktigste motstandere er Halden Natur- og Miljøvern, og «Mot-aksjonen» som er dannet av naboer til Aspedammen-området.

På den andre siden finner vi folk med hjerte for motorsport, og de som ønsker arbeidsplasser og aktivitet. Som antydning er det adskillige av dem nettopp i Halden. Viktigste støttespiller er altså Halden Arbeiderparti, med ordfører John Erik Eriksen i spissen. Halden Arbeiderblad er en erklært tilhenger av motorbane på Aspedammen, og polemiserer friskt på lederplass.

Stemningen blant «folk flest» er som vanlig vanskelig å lodde,

men begge parter hevder å ha utstrakt sympati i denne gruppen.

Svekket moral?

Direktoratet for Naturforvaltning har gitt uttrykk for at Aspedammen ikke er egnet lokalisering på grunn av naturverdiene og miljøbelastningen. Nå er det bare å vente på støy-vurderingene fra SFT før Aspedammen-saken kommer noe videre. I mellomtiden er det mulig at KNA lykkes i å slutføre finansieringsarbeidet. Det vil bli en psykologisk vitamininnsprøytning for motorbanetilhengerne. Det er mulig at motstanden har svekket moralen hos enkelte i JA-leiren. Adferden hos en del politiske partier tyder også på dette. En «Alt-er-klappet-og-klart» – beskjed fra KNA vil fjerne eventuelt mismot og ha styrke tilsvarende et ultimatum.

Temperatur

Det hører med til historien at Halden Natur- og Miljøvern har skrevet om Aspedammen direkte til statsministeren. Det er påpekt misforhold mellom holdningene i det lokale Arbeiderparti, og ånden i Brundtland-kommisjonen. Svar er kommet: Dette er en sak for Miljøverndepartementet, – men lokalforeningens brev er også oversendt statssekretærutvalget som arbeider videre med Brundtland-kommisjonen på hjemmehane.

Temperaturen i tonen mellom de to partene er langt fra ubetydelig, slik den avspeiles i lokalavisen. De fleste som ser saken utenfra vil bli slått av at partene har liten forståelse for hverandres interesser og argumentasjon.

Og at det er kort veg fra skog og mark til injuriens grense-trakter. . .

Tekst:
Halvor
Torgersen

Naturens egenverdi ubrukelig argument

– Rendyrket naturvern-argumentasjon når ikke frem. Vi blir utledd av våre motstandere hvis vi forsøker å sette naturens egenverdi opp mot deres interesser. Derfor er vi dessverre nødt til å argumentere på bredeste front: Eksempelvis trekke motorsport som sådan i tvil. Skaffe dokumentasjon om avgasser. Eller uttalelser om bråk og fyll på svenske campingplasser under motorsport-stevnet, sier

Hans Jan Bjerkely, formannen i Halden Natur- og Miljøvern.

Det er klart

det hadde vært adskillig mer rasjonelt å føre debatten på det planet den hører hjemme. Men da får vi ingen respons, sier Hans Jan Bjerkely, som håper at forurensningstilsynets rapport også vil vise hvor langt støyen vil bære i terrenget.

– Her har man jo prestert å gå inn for motorbanen oppe på en granitt-åsrygg, i stedet for å søke et dypere terreng. Når dragstere med flere tusen heseekrefter skal dra til der oppe i høyden, blir det livat i distriktene omkring, mener Bjerkely.

Arbeidsplass-kompleks

– Det er trist å se resultatet av Halden kommunes arbeidsplass-

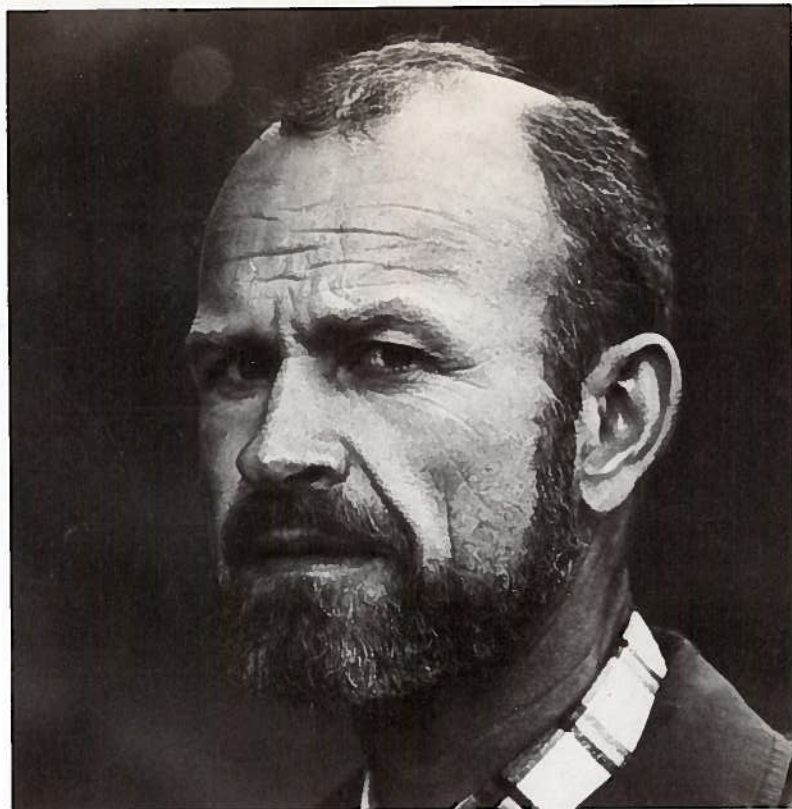

Foto: Halvor Thøgersen

kompleks. Kommunens tidligere dødsangst gir arbeidsplass-argumentet langt sterkere virkning her enn andre steder. Det er jo forståelig, men hvorfor skal det være komplett umulig for kommunen å begripe at konsekvensanalyser er en naturlig del av planlegging? Ordføreren og Arbeiderpartiet har bejublet dette motor-prosjektet fra første stund – helt uten motforestillinger.

Bjerkely ramser opp registrerte naturkvaliteter i Aspedammen-området: meget god orrfuglebestand, med en rekke spillplasser. Minst 3 revir er registrert for trelerka. Det samme gjelder for natteravn. Flere myrfuglarter nyttiggjør seg våtemyrene, særlig under trekket. Aspedammen har forøvrig en av Østfolds beste lokaliteter for dvergbjørk. Den

gamle Olavsleden går også gjennom området. Eventuelle konsekvenser for denne bør vurderes av arkeologiske myndigheter, mener naturvernforeningen.

Ofrer natur til ingen nytte

– For lokalbefolkningen får et motorstadion en rekke konsekvenser, fremholder Bjerkely: – Ødelagt nærmiljø for en rekke husstander, støy, mulig forurensning av drikkevann, periodevis luftforurensning, trafikkproblemer og uro. – Det er i det hele tatt utrolig at en kommune kan støtte nedbygging av to og en halv kvadratkilometer natur. Bare for å tilfredsstille ønskene til et fåtall motorgale mennesker. Med en hobby uten samfunnsnytte, sier Hans Jan Bjerkely. ☼

Sakset:

«Du trenger ikke være gal for å kjøre dragster, men det hjelper!» Dragster-fører.

«Jeg tror JA-folket bruker argument om økt trafiksikkerhet for å markedsføre en konkurransebane på Aspedammen. Det finnes ingen undersøkelser eller forskning som sier at en motorstadion betyr enormt mye for trafiksikkerheten, slik JA-siden hevder. Tvert imot viser engelske undersøkelser det motsatte.»

Skr. Egil Nordengen, Østfolds trafiksikkerhetsutvalg.

«I samarbeid med Halden Natur- og miljø bør det lages et gjerde på indre bane, med plass til både miljøvernerne og dyrene, i en 200 dekar stor dyrehage».

Amcar. entusiast intervjues i HA.

«Det er ikke farlig med motorsport-utøverne. Det er publikum som er problemet. Når de setter seg i bilen for å dra fra et motorstevne, har de ennå tenningen og identifiseringsmekanismene i seg for fullt. Det vises på kjøringen. ...»

Ansatt i Vegdirektoratet.

«Halden Natur- og Miljøvern er mer opptatt av disse spørsmålene enn det store gjennomsnitt, og det er greit. Jeg tror ikke jorda går under hvis de ikke får gjennomslag for alle sine tanker.»

Ordfører J.E. Eriksen i HA.

«Vi har for vår del stilt oss positive til bruk av dette arealet. Det er ikke hensynet til enerkratt og myr eller for den saks skyld harer eller rev som er avgjørende. Arealet her passer nemlig bra. Nei, det er hensynet til menneskene som her er det viktigste.»

På lederplass, Halden Arbeiderblad.

Toppen av et isfjell?

Aldeles uten forutgående invitasjon har Vegdirektoratet mottatt 30 planer om motorbaner! Det er fremmelige motorsport-interessenter som er ute og fisker etter statsstøtte. Som det ikke er åpnet for. Og som det heller ikke skulle åpnes for. Men Samferdselsdepartementet har rokket ved den tidligere forutsetning om at motorbaner skal finansieres privat.

Spørsmålet om motorbaner ble aktualisert gjennom en stortingsmelding. Den relativt løselige omtalen ble kvikt oppfanget omkring i landet, og direktoratet har i løpet av kort tid fått 30 planer tilsendt. Etter forutsetningene var det bare Lånkebanen som skulle få statstilskudd. Direktoratet bruker 2 millioner kroner på eksperimenter og tiltak som kan skaffe erfaring. En erfaring som i sin tur skal komme eventuelle andre motorbane-prosjekter til gode. Faglig bistand, med andre ord. Ikke penger. Motorbanene skulle etter forutsetningene finansieres privat, i høyden med tilskudd fra kommune eller fylke. Men departementet har oppnevnt en motorbanekomite. Det opplyses at denne skal vurdere i hvilken grad staten skal engasjere seg økonomisk. Og hvor mange baner som bør få støtte. Kanskje allerede fra statsbudsjettet for 1988. Motorsportbegeistringen i Samferdselsdepartementet har altså aksellerert kraftig.

I Vegdirektoratet er det derimot større usikkerhet. Her er det folk som ikke uten videre er villige til å sette likhetstegn mellom motorsport og trafiksikkerhet. Direktoratet er også kjent med at baner i Sverige strever med vanskelig økonomi - og adskillig bråk og ordensproblemer. Men fordi departementet har ordlagt seg omtrent som man gjør når man lover noe, utelukker ikke direktoratet adskillig flere «søknader». I direktoratet er det også talsmenn for den oppfatning at trafiksikkerhetsarbeid kjøres frem som hovedargument, med henblikk på støtte. Mens det primære formål er motorsport. ☼

Tegning: John Andersen

Styreformannen i KNA:

Bare Norge, Andorra og Sveits uten motorbaner

– Vi skulle vært igang før motstanden tilspisset seg. Dessverre tok det for lang tid, sier styreformann Einar Røkholt i KNA. Han gremmer seg således over å være «innhentet» av naturvernerne og andre motstandsgrupper i Halden. Naturvernerne i Halden synes å være spesielt aktive, legger han til.

KNA har i all tid ønsket seg et senter for motorsport. Men prosjektene er blitt stoppet på forskjellige stadium – gang på gang. Den helt åpenbare imøtekomsten hos Halden kommune virket således særlig forløsende på bil-organisasjonen, medgir styreformannen.

Grønn liste

– Men vi ser at natuvernerne kjører stadig hardere. De har jo også fått inn tre representanter på «grønn liste» i bystyret – med utgangspunkt i Aspedammen-saken.

– Ingen forståelse for motstanden?

– Forsåvidt greit at man ikke er enige. Men det er alltid noen som skal si nei – til alt! På Aspedammen blir det bare snakk om et fåtall stevner årlig. Kanskje 20–25.000 mennesker på hvert av dem. Det kan da ikke være mer komplisert enn å avvikle fot-

ballkamp midt i en by? Ellers er det trafiksikkerhetsarbeid i form av kurser og kjøreopplæring som vil dominere bruken av anlegget.

– Da er vel Halden en underlig lokalisering?

– Ikke hvis vi ser det i et system med andre baner – som Lånke i Trøndelag og Våler i Solør. Når det gjelder motorsporten: en må liksom ha et litt større nedslagsfelt enn bare det norske for å bli virkelig spennende. Vi må føle svensker og dansker litt på tennene. Da ligger jo Halden utmerket. . .

– Men det er ikke bare under stevner det blir støy?

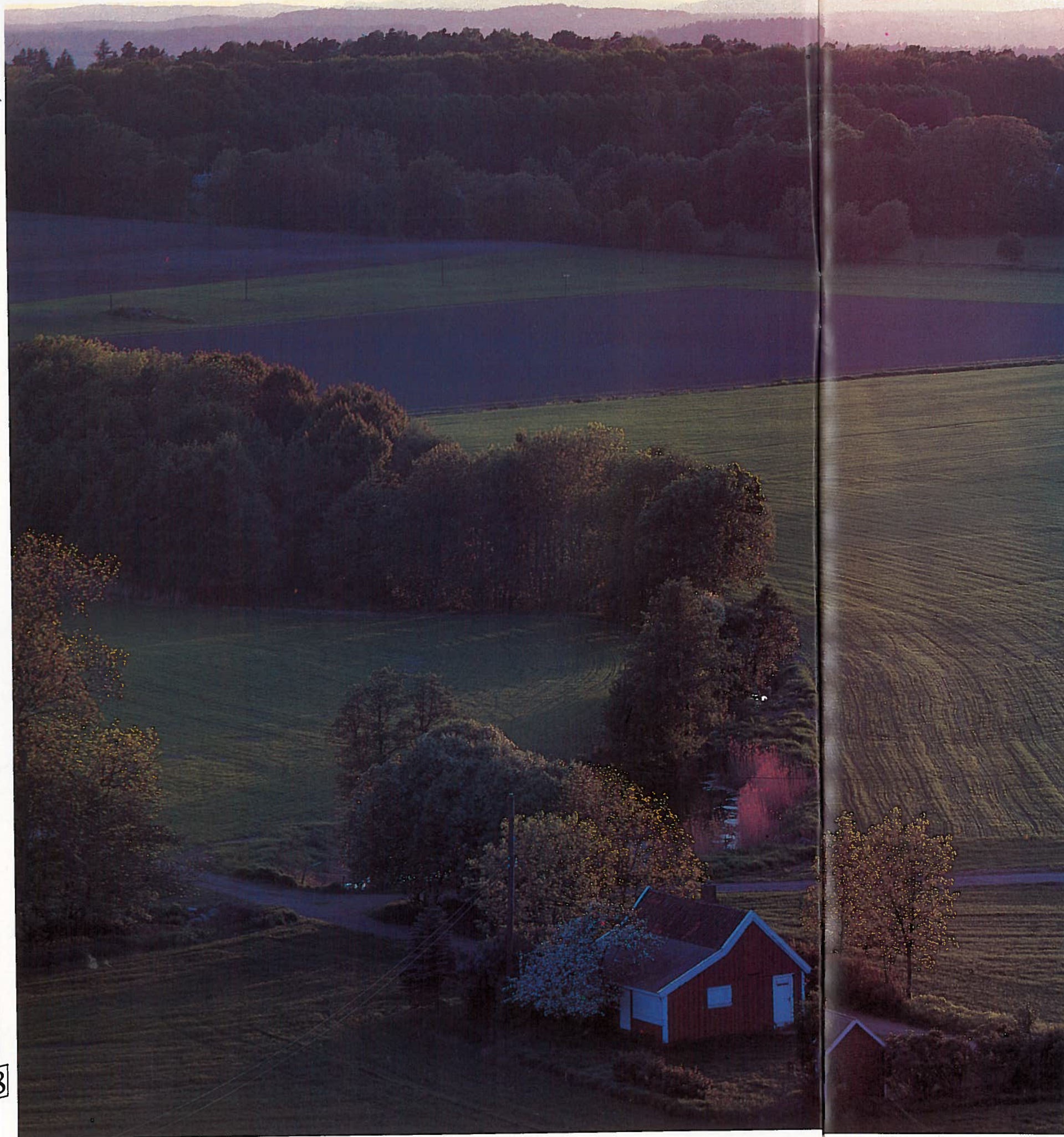
– Vi skal gjøre alt for å redusere støy fra området. Det skal bli treningstider lagt slik at folk blir minst mulig genert. Ingen skal behøve å bli søvnløs på grunn av Aspedammen. . .

Trafiksikkerhet?

– Det er hevdet at motorsport-folket skyver «trafiksikkerhet og opplæring» foran seg mest for å oppnå goodwill – og eventuelle tilskudd hvis det åpnes for statsmidler?

– Det er en tvilsom påstand. Vi i KNA har formålshjemlet at vi skal drive motorsport, men også trafiksikkerhetsarbeid. De som hyler så høyt må forstå at vi ikke kan fjerne bilen – eller bilsporten. I Europa er det bare Norge, Sveits og Andorra som ikke har bilsport-baner! ☼

Store ordensproblemer, fyll, slagsmål, skadeverk og trafikkforseelser rapporterer svensk politi fra Mantrop-banen i Sverige.

Spor i jord – verdt å verne

M Kulturlandskapet i Norden er alvorlig truet. Det vil si, det som er igjen av det. Manglende helhetssyn i bruken av moderne teknologi og økonomi de senere tiårene har redusert kulturlandskapets «helsetilstand» betraktelig. Men nå skjer det noe.

millioner kroner fra Nordisk Ministerråd har Rygge kommune i Østfold blitt gjenstand for en total analyse av sitt natur og kulturlandskap. Rapporten fra pilotprosjektet er ferdig. Den trekker opp metoder og modeller som kan tilpasses Nordens kommuner. Det gir håp for restene av våre utpinte kulturlandskap.

– Til nå har naturen og kulturlandskapet vært den tapende part i utviklingen. Vi har ikke sett våre landskap i sammenheng. Hensikten med Rygge-prosjektet har vært å utvikle en metode for hvordan man skal gå frem i arbeidet med å kartlegge kommunens verneverdige ressurser og hvordan en skal forholde seg til dem. Her har politikerne nå fått en mulighet til å forstå helheten i det de skal forvalte, forteller prosjektleder Bjørn Strandli til Norsk Natur. Strandli er naturverninspektør i Fylkesmannens Miljøvernnavdeling i Østfold.

Lovord

Det har vært store forventninger til pilotprosjektet i Rygge og de ser ut til å være innfridd. Miljøvernnavdelingen i Østfold er fulle av lovord. Representanter for kommunen har deltatt entusiastisk. Og som en av kommunestyrerepresentantene skal ha uttrykt seg i et orienteringsmøte: «At vi ikke har tenkt slik tidligere»!

– Hva er kulturlandskap, Bjørn Strandli?

– Det er vanskelig å svare presist på det spørsmålet. I Rygge-prosjektet har vi for eksempel ikke tolket de store sammenhengende fjell- og skogsområder som en del av kulturlandskapet. Alt landskap som på en eller annen måte er kultivert av mennesker, går under begrepet kulturlandskap. I et slikt landskap befinner det seg formasjoner eller objekter som det er viktig å ta vare på. Ikke bare for særegenhetens skyld, men også av rene naturvernensyn. Det er viktig at vi nå

stopper opp og vurderer konsekvensene av det vi gjør med landskapet. I høyeste grad har dette med vår fremtid å gjøre. Et sykt natur- og kulturmiljø kan skape syke mennesker, sier Strandli.

Systematisering

I rapporten som nå foreligger har prosjektgruppen delt inn i tre forskjellige kategorier som en bør forholde seg til i fremtidig planlegging. Det er de sammenhengende områdene, linjedrag og objekter. De sammenhengende områdene kan for eksempel bestå av jordbruksområder med rik naturstruktur, jordbruksområder med rester av hagemark og løvenger. Linjedragene er gjerder og hekker som skiller eiendommer eller bruksområder fra hverandre, bekker og elver, bryn og randsoner, veier og stier. Objekter kan være alt fra verneverdige hus til helleristninger og andre kulturminner.

Startet i 1982

Arbeidene med det som nå fremstår som rapport om «Natur- og kulturlandskapet i arealplanleggingen» startet med en søknad til Nordisk ministerråd i 1982. Pengene, ca. tre millioner kroner,

– Politikerne kan nå få mulighet til å se helheten i det de skal forvalte, sier prosjektleder Bjørn Strandli.

Tekst: Jan H. Ihlebæk

Foto: Jan H. Ihlebæk

ble bevilget. 1983 gikk med til planlegging. Fra den tid er det praktiske arbeidet gjennomført. Bjørn Strandli har deltatt både i den overordnede nordiske styringsgruppen og i den lokale prosjektgruppen. Landskapsarkitekt, professor Magne Bruun ved Landbrukshøyskolen på Ås har i to og et halvt år hatt permisjon fra sin stilling for å arbeide med pilotprosjektet i Rygge. I den lokale prosjektgruppen har dessuten representanter fra Rygge kommune med parksjef Turid Bergerøy og reguleringsjef Dag Næsje medvirket, sammen med herredskogmester Gaute Valberg og herredsagronom Viggo Sundby.

Rygge kommune ble valgt av praktiske grunner. Denne østfoldske kystkommunen er såvisst ikke blant de som er mest rasert. Derfor har vi hatt godt tilfang på områder og objekter som vi har innarbeidet i den ferdige modellen. Kommunen har i alle henseender vært positive til prosjektet. En bevilgning på 250.000 kroner fra kommunen selv til en oppfølging av prosjektet vitner om det, forteller prosjektleder Strandli.

Samordning mellom naturvern og kulturvern

– Det spesielle med kulturlandskapsprosjektet i Rygge er samordningen mellom naturvern og kulturminnevern. Vi er kommet nokså langt på begge feltene separat, men effekten blir langt bedre når disse feltene blir samordnet.

Det sier professor Magne Bruun ved Landbrukshøyskolen på Ås. Han har hatt permisjon for å arbeide med kulturlandskapsprosjektet i Rygge de siste to og et halvt årene.

Utenom denne samordningseffekten ser han stor betydning i at hele områder er skilt ut. Vanligvis verner man objekter og helt spesielle naturformasjoner.

Ikke uproblematisk

Ordfører Ulf Knudsen sier til Norsk Natur at han er glad for det pionerarbeidet som er gjennomført. Han vil dog ikke unnså at den modellen som nå foreligger vil skape debatt og eventuelt også konflikter i forbindelse med videreutviklingen av kommunen. Uten at han på noen måte vil problematisere på forhånd.

Modellen inneholder en klassifisering av områdene, alt etter verneinteresse. Det skal gjøre det lettere for planleggere og politikere å ta stilling til utbygging og utvikling av kommunen.

Jordbrukets medvirkning

Jordbruket er en viktig faktor i kulturlandskaps-sammenheng. I landbruket er det blitt syndet stort i forhold til kulturlandskapet. Effektivitet og høye mål for produksjonen er i ferd med å utarme jorden og landskapsformasjonene. Et felles trekk i de nordiske landene er at virkemidler for å løse miljøproblemene i landbruket er dårlig utviklet. Det gjelder såvel lovverk som økonomi og administrasjon, konkluderer rapporten. ❀

I Rygge-modellen har man ønsket å se helhetlig på landskapet. Dermed har man kunnet trekke opp klarere avgrensninger mellom områder som bør kunne bygges ut og områder som bør få ligge i fred.

– Jeg er positivt overrasket over hvor fint kommunens representanter har bidratt til prosjektet. Etter det jeg vet har kommunen bevilget 250.000 kroner til en videre oppfølging. Dessuten har vi fått signaler om at vårt arbeid vil bli benyttet i kommende kommuneplan, sier professor Bruun.

Tingvoll Bygdemuseum på Nordmøre vil verne et 140 mål stort område i tilknytning til museet, og gjenskape de kulturlandskaps-typene som tidligere var i området.

Dersom dette realiseres vil Tingvoll få et av de mest interessante bygdemuséene i landet.

Området som i dag omgir Tingvoll Bygdemuseum var tidligere utmarka til gården Tingvollia, eller Lia som det helst ble kalt. Området er på 140 mål, og består av små berg med åpen, karrig furuskog og blandingsskog, i tillegg til sletter og grasmyrer. Dette området, som i dag blir mye brukt til turterreng, ønsker museet å få ta i bruk, og tilbakeføre til det kulturlandskapet som det tidligere var. Museumsbestyrer Olav Bekken mener området er velegnet til å skape en form for «økomuseum».

Levende økomuseum

– Ved å ta i bruk skogen og marka igjen til beite, til å hente ved og virke i, til torving og annet, vil vi kunne få et levende økomuseum samtidig som vi gjenskaper de kulturlandskapene som var før. Gårdene her omkring var typiske utmarksgårder, med lite eng og innmark, og stor grad av sjølberging. I utmarka hentet de det aller meste de trengte på gården, og områdene ble preget av dette. Mens dyra lette seg fram til spesielle vekster, tar maskinene i dag alt i ett jafs, og den rike engfloraen er i ferd med å forsvinne.

Olav Bekken tror at mye av det rike plante- og dyrelivet vil komme tilbake, dersom de tidligere landskapstypene blir gjenskapt. Mange av de artene som trivdes i kantsonene, i skogbrynene og på beitemarka er i dag borte. Men både planter og dyr trenger god plass, og det er derfor viktig at området blir såpass stort som det nå er foreslått.

Modell

– I dette området kan det bli aktuelt med en rekke aktiviteter i tillegg til at landskapstypene i seg selv blir tatt vare på. Det foregikk både kullbrenning, lauvving, forsanking og torving her, og mye av dette kan tas opp igjen. Det vil være naturlig å få oppført de hustypene som hørte til i utmarka, og så drive virksomhet i tilknytning til disse. Gjenskaping av de forskjellige gjerdetypene som ble brukt hører også med. Slik vil aktiviteter føre til at området blir brukt langt på veg slik som før, og kulturlandskapet vil oppstå igjen.

Bekken presiserer at selv om det er tale om et relativt stort område, så vil det likevel være en slags modell av tidligere næringsdrift og landskap. Beiteområdene må f.eks. være mindre enheter enn tidligere, men til forskjell fra tradisjonell museumsdrift som ofte betyr å stille ut ting, er det et viktig poeng at denne modellen skal være i aktiv bruk.

Positive reaksjoner

Det er kommet mange positive reaksjoner på idéene, men Møre og Romsdal Fylkeskommune som skal ta den endelige avgjørelsen, vil ikke gjøre dette før en konkret plan for området foreligger. Dette vil bli gjort i løpet av høsten. Stiftelsen for biologisk/økologisk landbruk på Tingvoll er svært interessert i prosjektet, blant annet på grunn av de mulighetene for utvikling av plante-sosiologien som ligger i dette. For skolene i distriktet vil området kunne gi elevene et unikt kulturhistorisk og naturhistorisk bilde.

Også Sogn og Fjordane Distriktshøgskole har uttalt seg, og understreker at det må være en overordnet målsetting å ta vare på og vedlikeholde særpregede, typiske og utsatte kulturmarkstyper. Både praktisk, faglig og økonomisk vil det være fornuftig å benytte eksisterende museer til slike formål, uttaler SFDH. ❀

Tingvoll Bygdemuseum på Nordmøre vil verne 140 mål utmark i tilknytning til museet for å gjenskape de kulturlandskapsstypene som tidligere var i området.

Museumsbestyrer Olav Bekken i en av torvmyrene han ønsker å verne.

Norges Naturvernforbund:

Legg om til økologisk jordbruk!

Jordbruksdebatten har vært preget av personer som ikke har økologisk innsikt, og som bare har tenkt på økonomi og effektivitet. Vi krever nå et brudd med den nåværende jordbrukspolitikken, der man subsidierer overproduksjon basert på uforsvarlige metoder, sier

**NNV's
nestleder
Arne
Moksnes i
dette
intervjuet.**

Det er liten tvil om at dagens jordbruk er ute på ville veier, sier Arne Moksnes i forbindelse med at Norges Naturvernforbund på årets landsmøte vedtok sitt syn på norsk jordbrukspolitikken.

– Jordbruk og jordvern har vel hele tiden stått på forbundets sakskart, men vi må vel innrømme at disse sakene til nå ikke har fått den oppmerksomheten de trenger. Når vi nå har funnet tid og kapasitet til å sette søkelyset på jordbruket, skjer det på et tidspunkt da problemene som dagens jordbrukspolitikken er i ferd med å føre oss ut i er blitt nokså åpenbare.

I strid med tradisjonen

Arne Moksnes, som ved siden av å være amanuensis i zoologi ved Universitetet i Trondheim også selv er gårdbruker, peker på at vi nå har fått et jordbruk som forurensner naturen i meget sterk grad, og som utarmer jorda.

– Dette er stikk i strid med den gamle holdningen i det norske bondesamfunnet, der regelen var at gården skulle overleveres til neste generasjon i bedre stand enn den var da man selv overtok. Intensjonen hos den enkelte bruker er nok den samme også i

dag, men resultatet av den jordbrukspolitikken som føres er at vi nå for alvor er i ferd med å undergrave en slik tankegang. Istedenfor å høste rentene er det selve kapitalen vi har gått løs på, sier Moksnes.

Miljøpolitisk perspektiv

– Hva er det som er galt?

– Dagens jordbruk produserer mer enn nok mat, men det skjer på en måte som ikke kan fortsette. Mange synes å ha glemt at jordbruk er fundert på biologi og økologi, og at jordbruket, selv om dette dreier seg om kultivering av natur, er underlagt de samme økologiske betingelsene som all annen natur. Også innen jordbruket har imidlertid kortsiktig økonomisk vinning og effektivitet fått dominere. Kravene til rasjonell drift og økt utbytte har ført til at det ikke er biologiske hensyn som har styrt utviklingen, men tvert imot økonomiske og teknologiske hensyn, og i løpet av denne prosessen er vi kommet på kollisjonskurs med de økologiske forutsetningene. Dette er nå i ferd med å føre oss ut i et uføre som det kan ta lang tid å komme ut av. Det vi ønsker er derfor å få jordbruket inn i et langsiktig miljøpolitisk perspektiv, og det er

vel grunn til å understreke at forbundets syn i stor grad er sammenfallende med det som står å lese i den såkalte «Gro-kommisjonen»s rapport, selv om det også er ting der vi ikke er enig i.

Baksiden av effektivitetsmedaljen

– Kan du peke på konkrete negative resultater av dagens jordbruk?

– Kort sagt har vi fått et jordbruk som forurensner og som utarmer jorda. Bruken av kunstgjødsel og kjemikalier har i løpet av vår tid økt sterkt, og ensidig åkerbruk har etter hvert ført til en betydelig jorderosjon. Jordstrukturen ødelegges dessuten av stadig tyngre maskiner. Videre har utviklingen ført til at norsk jordbruk i løpet av forholdsvis kort tid har endret karakter. Antall bruk og sysselsatte innen jordbruket er gått sterkt ned. I mange områder er det gamle kulturlandskapet i ferd med å forsvinne. Flatbygdene på Østlandet og i Trøndelag antar mer og mer form av sammenhengende kornåkre, og i husdyrdistriktene overtar skogen stadig mer av det som ikke er maskinjord. Til sammen gir alt dette – som er et omfattende saksfelt – oss et jord-

bruk som både er miljømessig, samfunnsmessig og kulturelt uheldig.

NNV's svar på utviklingen

– Hva er så Naturvernforbundets svar på denne utviklingen?

– Svaret må bli et jordbruk som tar hensyn til de naturgitte forutsetningene, med andre ord et økologisk jordbruk. Det må legges mindre vekt på spørsmål av rent økonomisk karakter og på effektivitet og produktivitet slik det har vært de senere årene, og større vekt på økologiske og miljømessige forhold. Faktum er jo at det i dag er overproduksjon av mat, men ved hjelp av driftsmetoder som vi ikke kan fortsette med i lengden. Jordbruksdebatten har i altfor stor grad vært preget av personer som ikke har økologisk bakgrunn og innsikt, og som bare har tenkt på økonomi og effektivitet. Vi krever nå et brudd med den nåværende jordbrukspolitikken, der man subsidierer overproduksjonen som er basert på uforsvarlige metoder. De som tror at mat kan produseres stadig billigere, som i enhver samlebåndsfabrikk, tar feil – ytterligere krav til effektivisering vil bare føre til enda mer forurensning. Og jordbruket må ut av rollen

som forurensner, vi må få driftsformer som ikke forurensner eller ødelegger jorda. Forskningen må innrettes mot et økologisk jordbruk med en annen og bedre teknologi enn i dag, hvor bruken av kjemikalier blir sterkt redusert, og hvor husdyrgjødselen kan bli tatt vare på og brukt slik at den bidrar til å bygge opp jorda igjen.

– Og du er naturligvis glad for at «Gro-kommisjonen» nå markedsfører synspunkter som er i tråd med dette?

– Selvsagt, selv om det som står å lese der ikke er noe nytt. Dette er tvert imot tanker som naturvernorganisasjonene har hevdet i lang tid. Det viktige er imidlertid at kommisjonen har mulighet til å få disse sakene på den politiske dagsorden. Våre anbefalinger kan du si er «Gro-kommisjonen»s anbefalinger omsatt til norsk praksis.

Jordbrukets støttespillere

– Men hva tror du bondeorganisasjonene vil si til forbundets forslag om et økologisk jordbruk?

– Bondeorganisasjonene var representert på landsmøtet der disse sakene ble diskutert, og det har ikke kommet innvendinger mot de tanker og anbefalinger vi har, snarere tvert imot. Jeg vil da

også understreke at vi på ingen måte er deltakere i hetsen mot jordbruket. Tvert om, vi vil være jordbrukets støttespillere.

Den situasjonen vi nå er kommet opp i skyldes ikke jordbruket, men er en følge av den samfunnsutviklingen og den politikk som generelt har vært ført siden krigen med ensidig vekt på økonomi og effektivisering. Vi er nødt til å finne oss i at mat og matproduksjon også koster, og vi må betale det som det koster å fremstille ren mat uten at naturmiljøet ødelegges. Sagt på en annen måte: Norsk mat skal betales med det som det koster å fremstille denne på økologisk måte, uten forurensning og rovdrift på ressursene.

– Så nå kaster Naturvernforbundet seg ut i jordbrukspolitikken?

– Alt miljøvernarbeid er politikk. Vi har fått gjennomslag for våre synspunkter på mange områder etter hvert, og jeg er ikke i tvil om at vi får det også innen jordbrukspolitikken.

Økologisk jordbruk vil tvinge seg frem, for noe alternativ finnes ikke. Vi må bare være forberedt på at det vil ta noe tid. Desto viktigere er det derfor å komme i gang, sier Arne Moksnes. ■

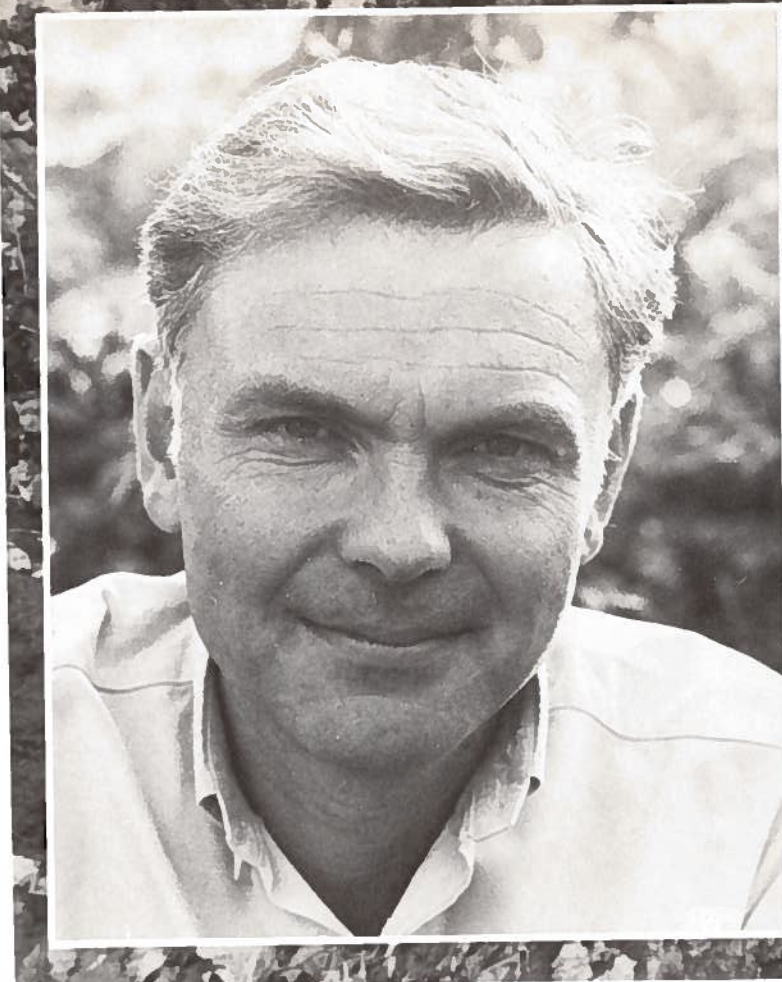

Foto: Ragnar Fislid

– Norsk jordbruk må bygges på økologiske prinsipper, og ikke som i dag forurense miljøet og utarme jorda, sier Arne Moksnes.

Tingvoll Gard er blitt landets første forskningscenter for biologisk jordbruk. I midten ringleiarane Grete Lene Serikstad (t.v.) og Sissel Hansen, på flankene forpakterparet Ketil Valde (med Yngve) og Liv Solemdal.

Naturvern i praksis

Det moderne landbruket har sine skyggesider, sider så sterke at ordet «problem» stadig oftare blir knytt til primærnæringa. Da tenkjer vi ikkje på økonomi, men på eit ord som liknar: Økologi.

Avrenning frå silo og gjødselkjellarar, sprøytemiddel, forsuring, jorderosjon. . . Forurensing frå landbruket er eit større miljøproblem enn sur nedbør, hevda Direktoratet for naturforvaltning i vinter. No er heldigvis ikkje landbruket sjølv blind for problema. Vi har besøkt Tingvoll Gard, landets første forskningscenter for biologisk jordbruk.

– Vi driv naturvern i praksis! Seier ringleiar Grete Lene Serikstad.

Tingvoll Gard

Så lenge miljøproblema har eksistert har ildsjeler innan landbruket

arbeidd for ei næring meir i pakt med dei økologiske prinsippa. I dag er det ikkje lenger rett å tala om nokre få ildsjeler. Det er sju år sidan landets første forsøksring i biologisk jordbruk vart stifta, Midtnorsk fagseksjon i biologisk jordbruk med tilhald på Nordmøre. Sidan har vi fått to ringar til, og seinhaustes i fjor var det første større forskningscenteret eit faktum.

Stiftelsen for biologisk/økologisk landbruk, ein «avleggar» av Midtnorsk fagseksjon, overtok den tidlegare forsøks garden for sau på Tingvoll, nokre mil innfor Kristiansund. Tingvoll Gard husar no Stiftelsen (4 tilsette), Midtnorsk fagseksjon (3 tilsette) og den «vanlege» lokale forsøksringen. Garden har omlag 200 mål dyrka jord. Noko blir brukt til forsøk og demonstrasjonsfelt, mens tre forpaktarar står for den regulære gardsdrifta etter biologiske prinsipp.

Medvind

Landbruksminister Gunhild Øyanger sto for den offisielle opninga av garden i februar. Statsråden, fylkesordføraren, fylkeslandbruksjefen, fylkesformennene i Bondelag og Småbrukarlag og representantar for den etablerte landbruksforskninga overgikk kvarandre med godord

om pionerprosjektet. Klingande mynt har også vanka: 1 million over jordbruksavtalen, 500 000 frå Landbrukets Utviklingsfond, 20 000 frå Småbrukarlaget – for å nemne noko.

– Har det løsna for alvor no, ringleiar Grete Lene Serikstad? – Stadig fleire fattar kor nødvendig eit landbruk meir i pakt med økologiske prinsipp er, også folk oppover i det bevilgande systemet. Men sjølv om forståinga ber seg vil det ta tid før metoden verkeleg får gjennomslag i praksis. Det er forståelig at bøndene ikkje vil skifte arbeidsmåte over natta, men det blir vår oppgåve å vise at det går an.

Her er også forbrukarane viktige. Det kan sjå ut som om folk blir meir våkne på kva kvalitet i mat eigentleg er for noko. Viss det løsnar for forbrukarane vil det også løsne for bøndene, seier Grete Lene Serikstad, ringleiar i fagseksjonen sammen med Sissel Hansen og arbeidande styremedlem i Stiftelsen.

Naturvernforbundet på banen

Norges Naturvernforbund har også sett nærare på landbruket i eit økologisk perspektiv. Til landsmøtet i mai la landsstyret fram eit omfattande utkast til NNV-«fasit», eit utkast som vart

vedtatt med små endringar. Å lesa dette 16-siders notatet er som å bla gjennom ein fagartikkel om biologisk jordbruk.

– Jada, dette er eit svært positivt utspel frå Naturvernforbundet. Det er heilt klart at vi har sterkt sammenfallande interesser. Vi driv jo naturvern i praksis, seier Grete Lene Serikstad.

«Biologiske bønder»

No er det slett ikkje berre i teorien det biologiske jordbruket eksisterer her i landet. Fleire hundre gardsbruk er drivne etter biologiske driftsmåtar. Sjølv om dei «biologiske bøndene» til no utgjer ein svært liten prosent av yrkesgruppa, er dei handfaste bevis på at det nyttar å drive utan kunstgjødsele og kjemiske sprøytemiddel. Avling og lønnsemd treng ikkje stå noko tilbake for «konvensjonelle» naboar.

Midtnorsk fagseksjon har omlag 100 medlemsgardar på Nordmøre, i Romsdal og Trøndelag. Mange blir drivne biologisk, mange er under omlegging, og ein del er interessert i å plukke opp moment som kan førest inn i driftsplanane utan ei full omlegging. Alle er velkomne til å vera med på å bringe norsk landbruk framover. Det er nemleg framover kursen peikar – mot komande generasjonar. ✽

Kva biologisk jordbruk ikkje er

Biologisk (eller økologisk) jordbruk er ein fellesnemnar for ulike driftsmåtar utan bruk av lettløseleg mineralgjødsele (kunstgjødsele) og kjemiske plantevernmiddele. Dei to mest utbreidte retningane i

Norge er biodynamisk og organisk-biologisk jordbruk, men dei fleste driv biologisk utan å følgje noka retning slavisk.

Fordomma-

ne mot biologisk jordbruk er mange og sterke. Det kan derfor ofte vera nyttig å understreke kva biologisk jordbruk ikkje er.

Det er alldeles ikkje å:

- La vera å gjødsele
- Godta små avlingar og avlingar av dårleg kvalitet.
- Vanskjette jord og planter.
- Gå tilbake til århundreskiftets jordbruk.

Målsettingar for eit biologisk jordbruk er å:

- produsere mat av høg kvalitet.
- Unngå forurensingar frå jordbruket.
- Utnytte lokale ressursar.
- Økonomisere med lagerressursar.
- Oppretthalde jordas fruktbarhet.
- Ta omsyn til husdyras trivsel.

Lista kan gjerast mykje lengre. Den som er interessert i å veta meir kan kontakte Tingvoll Gard, 6630 Tingvoll eller Norsk Økologisk Landbrukslag, Herman Fossgt. 9, 5000 Bergen.

Litteratur

Det finst etterkvart ei rikhaldig samling litteratur, der vi kan nemne:

- Harald Innbjør: Økologisk Jordbruk. 90 s., Landbruksforlaget 1983.
- Gerhard Preuschen: Økologisk Planteavl, teori og praksis. 114 s, Skarv Naturforlag, Danmark, 1983.
- Grepperud & Mohr: Biologisk-dynamisk jordbruk. Innføring og praktisk veiledning. 320 s., Dreyers forlag 1985.
- Arthur Granstedt: Naturressursbevarande jordbruk. 136 s., LT-forlaget, Sverige, 1985.
- NLVF – utredning nr. 127, 1983: Alternativt jordbruk. 150s, Norges Landbruksvitenskapelige Forskningsråd.
- Sissel Hansen: Biologisk (økologisk) jordbruk. 19 s., Statens fagtjeneste for landbruket nr. 1 1985. ✽

Stort oppbud av presse og kringkasting da landbruksminister Gunhild Øyanger opna Tingvoll Gard offisielt ved å så kløverfrø.

Fornuften seiret – Saltfjellet vernet

Aksjonistene på Saltfjellet er fornøyde – områdene de har kjempet for i så mange år skal vernes.

Opprettelsen av en nasjonalpark på Saltfjellet er en seier for folkeaksjonen, men først og fremst seiret fornuften.

Terje Øiesvold – leder i Folkeaksjonen Spar Saltfjellet – kan puste ut etter at kampen for vern er kronet med hell.

Det vi har oppnådd i kampen om Saltfjellet er først og fremst anerkjennelse av naturvernsaken og reindriften. Vi har vunnet en seier som ble behørig markert under årets

Saltfjelltreff, men i Spar Saltfjellaksjonen gir vi oss ikke før den endelige avgjørelse for Beiarn- og Bjøllådalsvassdraget og Melfjorden er tatt. All fornuft tilsier varig vern av disse områdene også.

Lederen for Folkeaksjonen Spar Saltfjellet, Terje Øiesvold, er fornøyd med det reindriftssamene og naturverninteressene har oppnådd i kampen om Saltfjell/Svartisen-området i Nordland. Men han er ikke villig til å juble før vern av de tre forannevnte prosjekter er vedtatt. Et tilbakeblikk på ti års kamp for naturvern og reindrift, forteller imidlertid sitt tydelige språk om at det nytter å stå på barrikadene og kjempe. Det nytter å drive med saklig informasjon. Det nytter å aldri gi opp, men gang på gang være med på banen enten det nå er på befaringer eller på møter i Stortinget.

Mot alle odds

Med alle odds i mot seg da arbeidet tok til i 1978, har Folkeaksjonen Spar Saltfjellet med Terje Øiesvold i spissen, og reindriftssamenes talsmann Per Adde, vist hele landet at kampen for vern av et av Europas fineste naturvernområder har gitt resultater. Så gode resultater at store deler av området har fått stempelet varig vernet. For folkeaksjonens leder startet kampen om Saltfjellet en varm sommerdag i 1978 under en fottur i området, hvor en medvandrere orienterte om utbyggingsplanene. Det gikk ikke lang tid før han var sentralt i arbeidet i aksjonen, som han har ledet siden 1980.

Annie Blind – en av reindriftsnæringens representanter – takket de framme på årets Saltfjelltreff for den innsatsen som er gjort for reindriftsinteressene.

Viktig utsettelse

Folkeaksjonen Spar Saltfjellet ble grunnlagt i 1978 på bakgrunn av felles interesser mellom naturvern og primærnæringen. Da det hele startet var aksjonens plattform vern av Saltdal, Beiarn og Nord-Rana. Etter hvert ble det klargjort at også områdene i vest er av stor verneverdi, noe som medførte at Glomdalen, Flatisvannet, Bogvannet og deler av Svartisen ble innlemmet i området for varig vern fra aksjonens side. Men planene fra Statskraftverkene ga ikke verneinteressene mye håp den gang.

– Hvorfor gikk det bra, tross stor motstand, Terje Øiesvold? – Det er flere grunner til det. Men jeg tror at det som i første rekke avgjorde var opprettelsen av reindrifts- og landbruksutvalget i 1980. Det førte til utsettelse av saken, som da var på vei til Stortinget. Hadde den blitt behandlet i Stortinget den gang, ville vi lidd et forsmedelig nederlag. I og med at saken ble utsatt,

fikk vi tid på oss til å informere. Indirekte fikk vi god hjelp av Alta-saken, som var en viktig årsak til at utvalget ble opprettet.

Usannheter

– En annen ting som har hatt stor betydning i vår favør er Saltfjell/Svartisenutvalgets innstilling, som gikk inn for full utbygging. Vi klarte å ødelegge troverdigheten til dette utvalget, som hadde fylkesordfører Sigbjørn Eriksen i Nordland som leder. For i de dokumenter dette utvalget la fram fantes direkte usannheter. Innstillingen ble da også et dødt dokument. Det ble gjort en ny verneutredning hos Fylkesmannen, hvor det ble foretatt et skikkelig arbeid. Dermed var mye vunnet fra vår side. Men det er klart at uten et arbeidsvillig og aktivt styre, som ble styrket da Per Adde ble med i arbeidet fra reindriftsinteressene, ville vi aldri nådd fram med vårt syn. Vi har hele tiden vært med på banen og tatt del i møter og befaringer og

stått på med saklig og riktig informasjon. Det er årsaken til at vi har vunnet det jeg vil kalle en delvis seier. Med gjesteopp-tredener ville arbeidet aldri båret de frukter vi i dag kan høste.

Paradoksalt

Det så en stund mørkt ut, men Terje Øiesvold har aldri vært i tvil om hvordan det ville gå. Han har alltid hatt stor tro på at fornuften ville seire til slutt. Fra politisk hold har aksjonen opplevd det paradoksale at man har møtt sterkest motstand fra kommunalt og fylkeskommunalt hold. De sentrale politikere har forstått verdien av vern både ut fra naturinteresser og ikke minst reindriftsinteresser. Reindriften har lange tradisjoner i området.

– Melfjordutbyggingen er lagt på is i påvente av hva gasskraften vil gi. Skal man se nøkternt på situasjonen ser det ut til at gasskraften kan bli redningen for Beiarn også. Skal vi velge mellom to onder, velger vi gasskraft foran

vannkraftutbygging. Men vi mener fremfor alt at det er på tide med en ny debatt om stabilisering av energiforbruket og energiøkonomisering, for økt forurensning som gasskraften gir er slett ikke ukomplisert. Det som imidlertid er enda viktigere i denne sammenhengen, er at vi ikke lenger har kraftmangel i Nord-Norge. Da tilsier all fornuft at vi bør verne det som ikke er bygd ut, sier Terje Øiesvold.

Naturvernene nådde fram med sitt budskap. Vern av Saltfjellet og opprettelse av Saltfjellet nasjonalpark med landskapsvernområdene Gåsvaran og Saltfjellet har innfridd kravene om opprettelse av en park fra kysten til svenskegrensen. Saltfjellet nasjonalpark vil bli et av landets mest varierte og verdifulle verneområder, takket være den aktive kampen Terje Øiesvold og hans medkjempere har utført. ❁

Tekst og foto:
Arnt E.
Pedersen

Her skal fossen buldre til evig tid

*Mellom lettgråe skyer titter
augustsolen fram og farger så
vakkert de frodige Nord-
landslieene. Det klorofyll-
grønne slår mot en overalt
hvor en vender blikket, og
retter man hakespissen litt
oppover møter blikket
fjellnuter og gråblåe
hammerbranter pudret med*

*litt hvitt i de aller
øverste partiene. Nettopp
en dag for å avlegge den
fine fjellgården på
inngangshella til*

*velkjente
Stormdalen
et besøk:
Navnet er
Bredik!*

Og med meg på turen fra Storvollen, Bjøllånes i Dunderlandsdalen har jeg ingen hvem som helst. Nei, «Stormdalsgubben sjøl», Arne Eilertsen med direkte aner bakover til Stormdalsfolket er min cicerone. En kar med lettgirete støvler og lettsmurt snakketøy hva gjelder denne slags aktiviteter – og et vell av viten om denne delen av Fjell-Norge fra uttallige vandringer i traktene, sommer som vinter. Og, ikke minst med godt kjennskap til «gammel-folket» i Dunderlandsdalen og nærliggende områder.

Vi krysser Ranaelva på broen ved Storvollen og gir oss brantene i vold. Hadde man hatt vinger ville turen til Bredik vært gjort unna meget raskt. I luftlinje er strekningen bare ca. tre kilometer mellom gården og E6, men terrenget har ingen vei og det varierer sterkt fra slake myrdrag til trollbratte hellinger – og til den store, dype kløfta hvor elva Tespa har sitt leie. Men vi har tid Arne og jeg. Og vi har svært mye å prate om. Over Tespa går i dag en fin hengebro. Ved siden av denne ser vi restene etter gammelbroen som ble benyttet. Brokarene står

den dag i dag. De kunne sitt fag, de gamle, seige sliterne. Hvem i all verden kunne finne på å slå seg til i villfjellet, på et slikt sted, Arne?

Jo, det var to brødre, Erik og Mons (Monssabrødrene) som i 1831 kom vandrende hit fra Grønfeldalen (en sidedal til Dunderlandsdalen). Det sies også at det eneste de hadde med seg da de kom trakkende var en okse og ei ræke (en trespade), men jeg vil nå tro at iallefall øksa og den nødvendige jerngryta var med på «flyttelasset». Disse to karene bosatte seg så her i fjellskråningen under Bredikfjellet, på nordsiden av Stormdalsåga. Erik på Ytter-Bredik og Mons på Inner-Bredik. Erik var allerede gift og Mons giftet seg en tid etter han begynte som rydningsmann. Litt av et strev var det å forsere Tespa, men i Isbrudalen nord for Inner-Bredik pleier det å gå store sneskred som nærmest fyller Tespkløfta og lager ei «isbru». Her vil jeg tro at Monssabrødrene kom seg velberget over.

Praten går lystig og snart dukker de gråe, værbitte trebygningene opp på Ytter-Bredik. Inner-Bredik ble nedlagt i

1890-årene, mens folkene på Ytter-Bredik holdt ut til 1965.

– På kartbladen står navnet skrevet med *e* – Bredek, men du mener at fra gammelt av har det vært med *i* – Bredik?

– Ja, slik står det i den gamle bygselkontrakten og selv vil jeg tro at navnet har fått sin opprinnelse av de hyppige snøskred som har tettset igjen elveløpet slik at det har blitt en midlertidig demning. Men om dette strides de lærde og de skal få stride i fred. .

Vi nærer en liten kaffenying på bakken utenfor våningshuset. Den gråe go'luktende røyken stiger snart til værs og krøller seg oppetter Brediksfjellets branter. Et vell av villblomster i alle fargenyanser omkranser oss, mens fjellvåkens hese jammer høres fra fjellhylla i svarthammeren. Bak et sted høres et annet kjærkomment sus. Det er storslagne Bredikfossen som buldrer og lar Stormdalsågas grågrønne vannmasser falle rundt førti meter ned i elve-

botnen. Et naturens skjønnere som en bare må bli «bergstatt» av.

Nettopp her var det kraftutbyggerne ville legge demningen sin. Men Stormdalen ble tatt ut av planene for Saltfjell-utbyggingen. Naturelskeren Arne Eilertsen har ingen sans for fossedrepernes fantasier.

– Ja, dette skulle mine forfedre hørt, denne gang mere harmdirrende i stemmen. Vi må ha råd til å spare Stormdalen, denne sjeldne fjelldalsperlen som er unik med sin artsrikdomsplanter, dyr og fugler. Det er i en slik stund en føler hvor lite naturmenesket er og hvor ruvende og mektig det urbaniserte, teknokratiske samfunnet er blitt. .

Kaffeslurpene blir mange, etterhvert. En kan virkelig forundres stort over at noen kunne greie å livnære seg på en slik fjellgård. Og tenk, her har sannelig fire generasjoner sett dagens lys. Bredik var regnet som nærmest et «paradis». Arbeidsomme,

nøysomme og utholdende er ord å ta i munnen. Jakt- og fiske-mulighetene var enorme, men Bredikfolket puslet også med litt av hvert annet. Hjemmeindustri med både smie og snekkerhus. Dyktige hjulmakere, kommingsmakere (laget kommager), skinnfellemakere er noen ord å nevne. Og selvsagt ved siden av dette, jordbruk og fedrift.

Gården ligger på vel 300 meters høyde. Poteter og korn fikk de frem årvisst – det samme med både grønnsaker og f.eks. jordbær. Geitosten fra Bredik ble etterhvert sagnomsust og kjent langt utenom Bredikområdet.

Vi har brukt opp dagen, Arne og jeg. Over Ørtfjellet har et skoddeflak hengt seg skikkelig fast, men fjellsidene glitrer fortsatt i grønt. Og i sør et sted osrer små brikker av gårde langs en stripe. Det er bilene på E6.

Vi «vrir» sotkjelen for de siste dråpene, tar farvel med Bredik for denne gang. Det er Rana Museum

som nå arbeider med restaurering av husene. Godt er det ihvertfall å vite at rydningsplassen under Bredikfjellet blir tatt vare på. Dette er meget viktig og har noe med vår grunnkultur å gjøre. Og verdien av å opprettholde noe av denne kan ikke måles i pengesedler. .

Det kjennes nå litt underlig i kroppen, medgir Arne, når han tenker på at han i 1965 var med og slaktet siste kua her. Bar kjøttet ned til det kunne hentes med hest og kjerre.

Han har nok mye å minnes, den samme «Stormdalsgubben», som fikk oppleve noe av den tidens hverdag og slit, men også den takknemligheten som rådde – og ikke minst, den go'krydrete humoren. At han har «arvet» svært mye av sistnevnte egen-skaper får være en annen kjennsgjerning. Takk for følget, du staute heder-skar! ☘

Bredik fjellgård ved inngangen til Stormdalen som skjærer seg inn til venstre i bildet.

«Her valgte jeg mitt kongerike»

Ikke polhavets mektige ismasser. Ikke Grønlands innlandsis eller Svalbards forrevne kyster. Fridtjof Nansens kongerike var noe helt annet: En fredelig idyll, bortgjemt i Nuredalsfjellene.

Sørkje heter stedet, og det hørte i en årrekke til humanistens og vitenskapsmannens kjæreste trakter, med skog, vann og setre. Her hadde han funnet en plett på jorden der han kunne leve i fred, fjernt fra «klungeren og flisespikingen», som han selv sier.

«Her på denne plett av guds jord valgte jeg mitt kongerike, ved fjellvannet, omkranset av den mørke, alvorlige nåleskog med bjerkeskogen innimellom og med snaufjellet ovenover. Her er ikke klemte, men heller ikke for vidt, fra den lave skogklædde rygg på den annen side vannet der vet jeg at en må kunne se utover lier og skoger ned i Telemark, med Tinnsjøen og Gausta og Lifjellene, men jeg lengtes ikke efter det, jeg lengtes ingen sted på jorden. For her er fredelig og

mildt, og allikevel alvorlig. Uten at jeg selv vet av det smelter min sjel mer og mer inn i denne natur. Den lukker opp og slutter meg inn».

Dette skriver Fridtjof Nansen i dagboken fra første sommeren på Sørkje i Buskerud skog- og fjelltrakter. Han hadde funnet det han søkte: Et stykke norsk natur, med ro og hvile, som kunne gjemme ham etter den heseblesende virak omkring polferden i 1896. Det var en pladask forelskelse: Etter en befaringsvår 1899 kom det raskt til kjøp. Med i handelen var setra Ålmannbu ved Sørkjevåtn, og jakt- og fiskeretter over store områder. Et natureldorado, nettopp med de ingrendienner som Nansen satte pris på.

Ruskevær

Flere beretninger, av Nansen selv og av andre, forteller om skiturer i det nye kongerike. Allerede første gangen Nansen var på Sørkje våren 1899, tok han tilbake turen til Kristiania delvis som en skitur gjennom noen av de tilgrensende fjelltraktene. Sammen med Eva, kona, som var en av de kvinnelige skipionerene – guttekledd gikk hun også av og til, til stor forundring for mange på denne tiden – nådde de fram til Bolkesjø om kvelden, for så å dra videre til Kongsberg og med toget til hovedstaden.

I februar året etter starter Nansen sammen med en ung gutt som skal hjelpe ham å bære fra Bolkesjø, for å gå over Blefjell til Sørkje. Det blåser friskt i fjellet, og to ganger tvinges de til å snu på Blefjell.

Det er, som vi kan tenke, ikke Nansen det står på. Gutten forfryser ansiktet sitt gang på gang, og Nansen tør ikke fortsette.

Turen legges lenger vest slik at de unngår å komme opp over skogsgrensen, og de kommer endelig fram. Men det kan vel hende at en og annen i bygdelaget som ikke kjente detaljene smilte litt av en polfarer som snudde for ruskevær på et skarve østlandsfjell!

«Her dempes all lyd»

Av Nansens nedtegnelse i dagboken fristes vi til å tro at februaroppholdet ble vellykket. Stemningsfullt skriver han:

«Å så vakker den er den sneen. Se så fin og lett den drysser ned der ute, så bløtt teppet ligger over hauger, stener og tuver, og nedbøide trær, og så over isen på vannet, og de gamle skifarene da jeg kom; alt er dekket lett og varlig under det rene teppe. – Og verdenslarmen kommer så uendelig langt bort, stenges ute; – her dempes all lyd. Granskogen og liene er stille og hvite og søndagspyntet, og Åkelinuten derover helt borte i snedrysset».

Ferden tilbake til sivilisasjonen ble lagt over Blefjell, denne gang rakt til Kongsberg. Det fortelles at Nansen og en kar han gikk sammen med var så slitne at de ikke orket mat etter den fem-seks mil lange turen.

Høstjakt

Det som nok lå Nansens hjerte nærmest var jakten om høsten, på den tiden man gjerne sier at «fjellet står i blomst». Da kunne det bli drøye turer etter hare og rype, med overnatting ute i glisne seterbuer – riktig et liv etter Nansens hjerte. Det enkle og opprinnelige som han fant i de primitive turene var trolig en livsbetingelse for ham. Gang på gang kommer han tilbake til dette i taler og dagboksnotedtegnelser:

«Jeg legger mitt hode inn til tilværelsens innerste, viljens jernring slappes, og så hvile ut i stemningene som den gang jeg var barn og skogene var mitt paradisi. . . derute glir månen ned bak Velebufjellet, det blinker gjennom furuen i det svarte vann, en kald sølvstripe hitover mot stranden. Skoglien ligger svart på den annen side, med innhold fra et annet liv, fra det vi ikke lever men skulle leve».

Seterdrift

Om sommeren var det seterdrift på Ålmannbu seter, som Nansen eide ved Sørkjevåtn. Denne tiden var den livligste; ikke bare kom Nansen selv med kone og barn, men også venner, tjenerskap og seterfolk. Det ble arrangert sam-

menkomster og holdt fester, der også bygdebefolkningen var med.

Men så tok eventyret en brå slutt. Eva Nansen døde i 1907 etter et kort sykeleie. Prinsessen i Nansens kongerike var borte. Dermed orket ikke Nansen å være på Sørkje mer. Eiendommen ble solgt – minnene om henne som var så intimt knyttet til stedet var for sterke. I 1908 så Nansen Sørkje for siste gang.

Følsomt sinn

Ennå i dag har Sørkje mange minner fra Nansens tid her oppe. Setra Ålmannbu ligger der fremdeles, og den vesle hytta der han brukte å trekke seg tilbake for å skrive står der også i dag. Ferdes vi på Blefjell viser kartet de samme navn som Nansen skriver om i dagboken.

Her fartet han tilfreds omkring i sitt kongerike, på ski og til fots – vitenskapsmannen, humanisten, fredsprisvinneren – i en natur

som ga ham alt han søkte. Her trakk han – ateisten – næring til sin spesielle og dypt følte kontakt med naturen og universet. Mange av dagboksnotatene hans røper et følsomt sinn, med en – paradoksalt nok – nesten religiøs nerve. Denne egenartede naturfølelsen syntes å springe ut fra den umiddelbare kontakten mellom ham selv og altet. Den var dypt personlig, og hevet over enhver konfesjon:

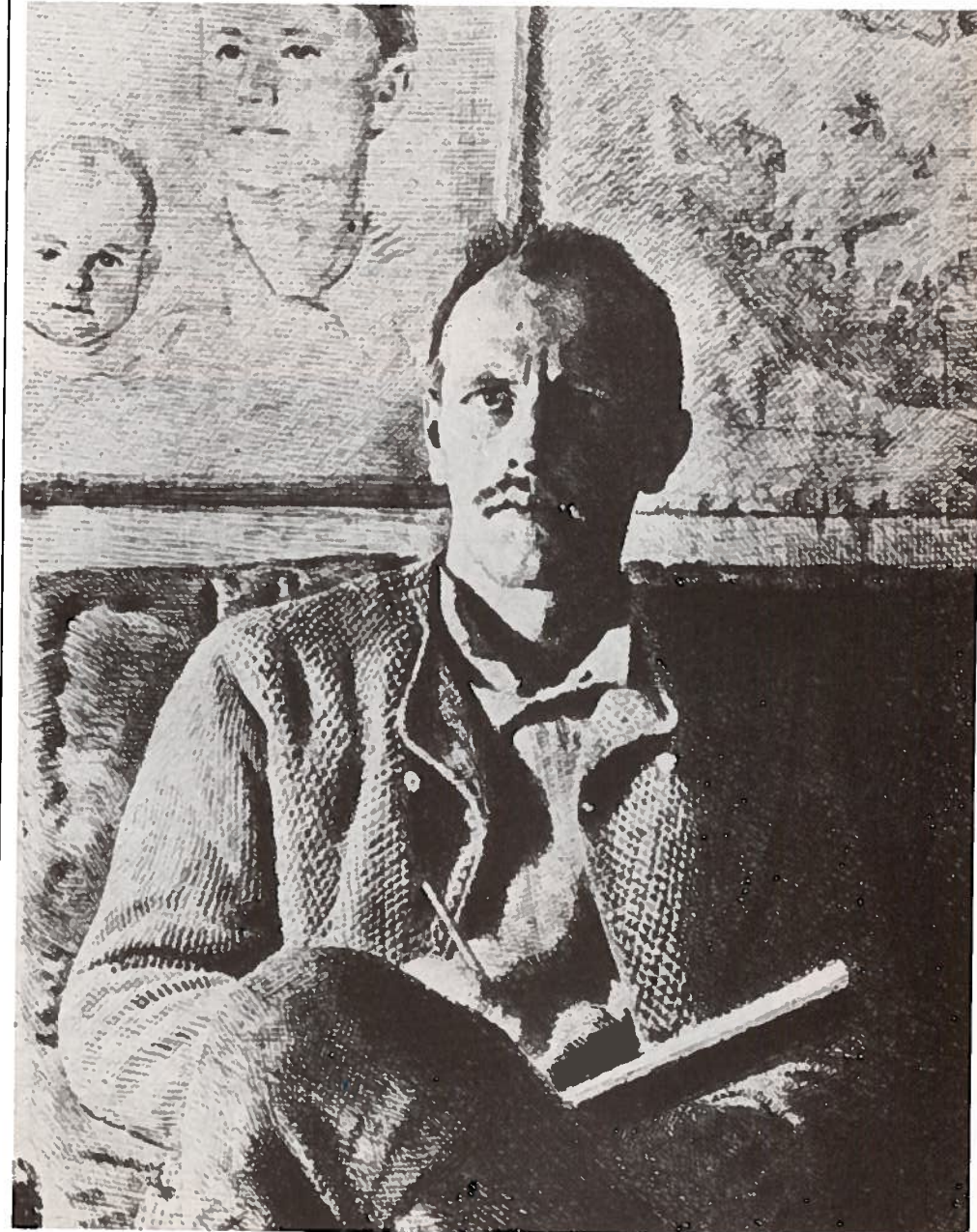
«Den stjernesådde himmel er den sanneste venn i livet når en først har lært den å kjenne, alltid er den der, alltid gir den fred, alltid minner den dig om at din uro, din tvil, dine smerter er forbigående småting». ❧

Kilder:

Tim Greve: Fridtjof Nansen
Halvor H. Bjørnsrud: Fridtjof Nansens Kongerike.

«Å så vakker den er den sneen. Se så fin og lett den drysser ned derute, så bløtt teppet ligger over hauger, stener og tuver. . .»

Fridtjof Nansen slik Johan Nordhagen har tegnet ham.

Skal arbeide for Barentshavet og Nord-Norge

Bente Aasjord (27) fra Helnessund i Nordland er kommet godt igang med arbeidet i Barentshavutvalget. Hun er den første heltidsansatte sekretær i Norges Naturvernforbund utenfor Oslo. Med Bodø som base for arbeidet, håper Bente Aasjord at naturvernere og fiskeriinteresser skal jobbe aktivt sammen for å berge livsgrunnlaget i landsdelen.

D

a Barentshavutvalget ble stiftet etter landsmøtet i Norges Naturvernforbund i vår, så vi det som viktig å få ansatt en person på heltid for å ta seg av de viktigste arbeidsoppgaver. Takket være velvillighet fra de tre nordligste fylkesforeningene og Naturvernforbundet, er jeg ansatt som sekretær for utvalget til ut juni 1988. Jeg vil tro at det etter dette engasjementet vil vise seg å være behov for en fast sekretær til å koordinere arbeidet til Barentshavutvalget, sier den nytilsatte Bente Aasjord.

Dialog og samarbeid

At administrasjonen for Barentshavutvalget havnet i Bodø, har sammenheng med hvem som innehar stillingen som sekretær. Utvalget består av, foruten Bente Aasjord, Terje Øiesvold og Gerd Bente Jakobsen, alle medlemmer i Nordland Naturvernforening.

– Det vi nå kommer til å arbeide aktivt med, er å få dannet undergrupper av utvalget i de tre fylkene i Nord-Norge. Videre ser vi det som meget viktig å få opprettet en dialog og et godt samarbeid med fylkesfiskarlagene i landsdelen. Når dette leses har vi allerede hatt et møte med fiskarlagene og Norsk Ornitologisk Forening om situasjonen i Barentshavet. Her skal mulig-

hetene for et utvidet samarbeid diskuteres. Det er naturlig at fiskeriorganisasjonene er med oss. De som næringsorganisasjoner og vi med naturverninteressene kan nå veldig langt med et fruktbart samarbeid.

Fiskerne har advart

Det var under siste landsmøte i Naturvernforbundet at det ble vedtatt å opprette et Barentshavutvalg. At initiativet kom fra Nordland var for såvidt naturlig. – Norske naturvernorganisasjoner kan ikke sitte på gjerdet og se på utviklingen i Barentshavet. Nå er det på tide at vi kommer oss på banen og tar konsekvensene av den situasjonen som er i ferd med å prege hele den nordlige kyststripa. Vi må gjøre vårt ytterste for å hjelpe landsdelen. Det er viktig å få naturvernet over i en ny fase hvor vi ikke bare verner det vi synes er fint, men også går aktivt inn i kampen for å berge livsgrunnlaget vårt. At det er det som er truet, ser vi av den økologiske ubalansen i Barentshavet. Fiskerne har selv i flere tiår advart mot den harde beskatning som har funnet sted og som finner sted.

Det nytter å kjempe

Det overordnede mål for Barentshavutvalget er å påvirke til en forsvarlig forvaltning av fiskeriresursene i havområdet. Utvalget vil også arbeide aktivt for å bedre situasjonen for sjøpattedyr og sjøfugl. Havforurensning og oljeboring er sentrale temaer i denne sammenheng.

– Hvordan føles det å være ansatt i Norges Naturvernforbund utenfor Oslo?

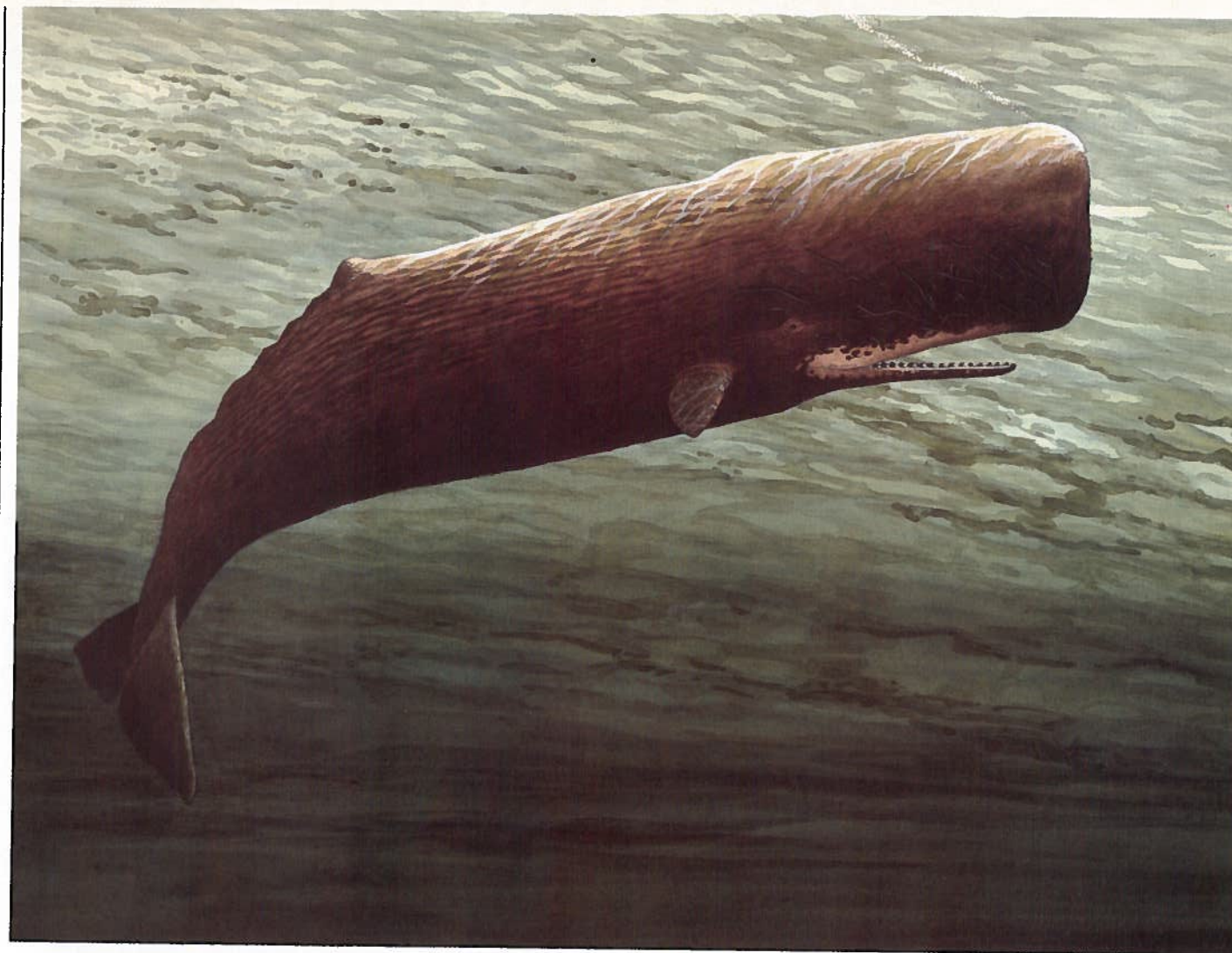
– Det er en fin følelse. Men i denne sammenhengen skulle det egentlig bare mangle om ikke administrasjonen for utvalget skulle ligge i Nord-Norge. Vi håper at så mange som mulig vil bruke oss og at vi kan få til et godt samarbeid. Tiden fram til sommeren-88 skal vi forsøke å bruke så godt som mulig, slik at vi kan få bygd opp en solid organisasjon rundt Barentshavutvalget. Vi skal vise at det nytter å kjempe og at vi kan nå fram, sier jenta fra Steigen i Nordland, som har vokst opp på kaikanten, midt i et fiskerimiljø. ☼

NNV's Barentshavutvalg,
Boks 3040
9018 Neståsen
Postgironr. 4 804 407

Bente Aasjord er opptatt av den økologiske ubalansen i de nære havområder. Det som skjer i Barentshavet har ført til at hun i dag er leder og ansatt sekretær for Barentshavutvalget.

Tekst og foto:
Arnt E.
Pedersen

Altavall, Viggo Ree

Båten siger sakte i blågrått, buktende hav. Stormfuglene suser rundt oss, fortunge prosjektiler på elegante, stive vinger. Men blikket er rettet forover, mot en lysende horisont.

D

er! – Det pekes mot et punkt under den mørke himmelen. Det går noen sekunder med maksimal konsentrasjon. Så kommer blåsten igjen. Den skråstilte vannspruten lyser opp mot den svartunge bakgrunnen. Jubelen ombord forteller at alle har sett den. Enda en blåst, og nå får vi også et glimt av den enorme ryggsiden. Jo, sannelig, der ligger den – kjempen blant tannhvalene.

Fartøyet siktes inn mot dyret. Langsamt nærmer vi oss den mørkebrune giganten som duver i den blinkende overflaten. Snart er vi så nær at vi hører lyden av blåsten. Og nå ser vi også detaljer i den veldige kroppen. Pustehullet sitter lengst framme på det store, butte hodet – på venstre side. Asymmetri er ikke vanlig i dyreverdenen! Omtrent midtveis

mellom snuten og ryggpukkelen vises nakkegropen, og mesteparten av oversiden er forsynt med tydelige furer.

Vi oppholder oss et stykke unna hvalen for ikke å forstyrre mens den hviler i overflaten. Etter noen minutter skjer det plutselig noe. Hodepartiet blir borte, og den bakerste delen av kroppen krummer seg. Ryggpukkelen skyter i været, og beveger seg framover og ned i vannet. Med ett bryter den store trekantete halefinnen overflaten. Vannet fosser av, og den løftes høyt opp i været, for så å gli grasiøst og loddrett ned i dypet. Bare boblene og strømhvirvlene er tilbake noen sekunder. Den perfekte skulptur med den fullkomne bevegelse gjentar seg på netthinnen. En sterk og fantastisk naturopplevelse.

Levende hval

Dyptdykkende blekksprutspesialist

Den over 40 tonn tunge og rundt 15 meter lange spermhvalhannen er nå på vei ned mot vel 1000 meters dyp. Der nede jakter den først og fremst blekksprut, men også fisk som f.eks. uer og rognkjeks. I magen på spermhvaler er det funnet en bunnlevende haiart som lever på rundt 3000 meters dyp, og man antar at de kan gå så langt ned. Slike dykk kan vare 90–120 minutter.

Flere helt spesielle fysiske tilpasninger gjør at spermhvalen klarer å gjennomføre disse dykkerprestasjonene. Den kan f.eks. lagre opptil 50% av oksygenreserven i musklene, og et komplisert system med åndekanaler, spermasettolje og blodårer i hodet sørger for hurtig framdrift både

Spermhval - giganten blant tannhvalene.

Tekst:
Viggo Ree

Spermhvalen på vei ned i dypet. Foto: Viggo Ree.

nedover og oppover i vannmassene uten altfor store anstrengelser. Arten har derfor en fantastisk evne til å ta seg igjen etter et dypdykk.

Sosial organisering

Spermhvalen er utbredt i flere bestander i alle verdenshav. Flokkdannelse står sentralt i den sosiale organisering, og de forskjellige sammensetninger avhen-

ger av årstid, alder, kjønn og sted. Hannene, som er vesentlig større enn hunnene, blir kjønnsmodne i 20-års alderen, men sosialt modne først 26 år gamle. Haremhanner, hunner og yngre dyr oppholder seg i tropiske og subtropiske områder året rundt. I Nord-Atlanteren trekker øvrige eldre hanner nordover om sommeren. En harpunert hval som slet seg løs utenfor Azorene i

august 1980, ble fanget igjen utenfor Island et år senere.

Norgeshistoriens første offisielle hvalskuing

De beskrevne opplevelser med spermhval refererer seg ikke til hendelser utenfor Azorene eller Island. Ei heller i amerikanske farvann, der «whale watching» er blitt en svært omfattende aktivitet. Inntrykkene skriver seg fra en

tur med båten «Vårgry» utenfor Andøya i Nordland i august i år, der den første offisielle hvalskuing i Norge fant sted. Opplevelsene med 10–15 spermhval langs Eggakanten, krydret med observasjoner av niser og flokker av delfinarten kvitnos, var høydepunktet under et 2-dagers seminar i Andenes, arrangert av den nordiske organisasjonen «Centrum för studier av valar och

delfiner» (CSVD) i samarbeid med Norges Reiselivsråd.

På seminaret deltok også representanter fra Andøya kommune, det lokale næringsliv, pressen, NRK og forskjellige organisasjoner. Spesielt innbudt var Al Avelar og kone, som var med på å starte hvalturismen på USA's østkyst på 1970-tallet. En rekke temaer i tilknytning til hvalskuing ble tatt opp, ikke minst hvordan hvalen kan utnyttes som publikumsattraksjon i Vesterålen.

CSVD

CSVD ble startet i 1981, og arnestedet er Göteborg. Organisasjonen har nå medlemmer i alle nordiske land, og virksomheten blir ledet av både marinebiologer og språkforskere, såvel som kunstnere og psykologer. Fellesinteressen er først og fremst levende hval, og foreningen har en rekke prosjekter gående med både forskning, utstillinger og ekskursjoner.

CSVD's fartøy «Old-bi» har siden 1982 foretatt turer langs norskekysten i sommerhalvåret. Virksomheten har først og fremst vært lagt til områdene utenfor Møre og Lofoten/Vesterålen, der arbeidet vesentlig har vært knyttet til forekomsten av spekkhoggere. I disse sesongene har «Old-bi» tatt flere hundre hvalinteresserte tilreisende fra USA og europeiske land med ut på hvalskuing, men denne aktiviteten har ikke vært offentlig annonsert. I år ble arbeidet innen CSVD i Nord-Norge (finansiert av WWF i Sverige og Danmark) styrket ved at Harstad-båten «Vårgry» også deltok i toktvirksomheten.

Hva er hvalskuing?

Hvalskuing eller «whale watching» har størst utbredelse i Nord-

Amerika. Her reiser hvert år millioner av mennesker ut til de beste lokalitetene for å oppleve hval på nært hold. «Whale watching» er derfor blitt stor forretning og bare på østkysten av USA har arrangørene av hvalturer en årlig omsetning på over 10 millioner dollar. Det finnes en rekke organisasjoner, og i de mange medlemstidsskrifter som utgis, publiserer både amatører og fagfolk artikler om alt fra identifikasjon om hval til næringsbiologi og kunst. En av de største organisasjonene er American Cetacean Society, som har medlemmer over hele verden (men kun ett medlem i Norge!). All denne aktiviteten danner grunnlaget for mye av den moderne amerikanske hvalforskning, den er kommet inn som en viktig del i utdannelsesapparatet og disse naturopplevelsene betyr svært mye i rekreasjonssammenheng.

Interessen for hval i Norge

I vårt land har interessen for hval nesten utelukkende vært forbundet med kommersiell fangst. Den pågående debatt og strid om norsk fangst av vågehval er et tydelig bevis for det. Når hval er tema i pressen er det først og fremst beskrivelser og billedmateriale fra de forskjellige fangstsituasjonene som dominerer i oppslagene. Dette gjenspeiler seg i befolkningens oppfatninger av og holdninger til denne dyregruppen. De fleste nordmenns befatning med hval er hovedsakelig knyttet til kjøttpakken i fiskeforretningen, reportasjer om hvalfangst i massemedia eller en og annen tilfeldig observasjon av småhval i skjærgårdsmiljøet. Interessen for disse dyrene i tilknytning til naturopplevelse og rekreasjon er derfor svært liten i

Legg merke til spermhvalens karakteristiske blåst. Foto: Dag E. Thorenfeldt.

Hvalskue utenfor Lofoten med spekkhogger og representanter fra CSVD. Foto: Michael Calvert.

vårt land. Den sparsomme og tildels misvisende bestemmelseslitteraturen og mangel på norske billedbøker om disse høyst avanserte sjøpattedyrene har heller ikke bidratt til å øke interessen for hval her hjemme.

Mulighetene for hvalskuing i norske farvann

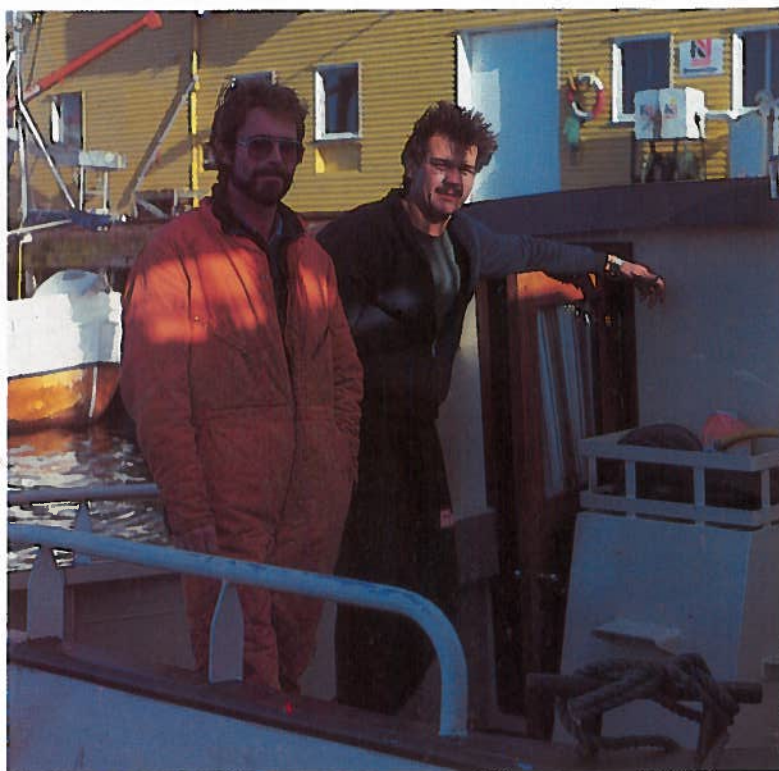
I vår verdensdel har «whale watching» foreløpig et begrenset

omfang, og European Cetacean Society ble etablert så sent som i 1986 (i Danmark). Her hjemme er hvalskuing et nesten ukjent fenomen. Noen observasjonsaktivitet utenom enkelte vitenskapelig tokt i regi av f.eks. Havforskningsinstituttet, Norsk Polarinstitutt eller Tromsø Museum fantes ikke før CSVD's aktiviteter på 1980-tallet.

De reduserte hvalbestander i norske farvann gir ikke grunnlag

for noen omfattende hvalskuingsaktivitet i dag. Artenes trekkruter og forekomster nær land er dessuten sparsomme hos oss. Det er imidlertid muligheter til å oppleve levende hval når man kommer litt ut fra kysten. Langs Eggakanten utenfor Møre og Nord-Norge kan man se flere arter, både store bardehvaler og flere tannhvalarter. Det er her Andøya peker seg spesielt ut. Utenfor Andenes gjør Eggakanten en sving mot land, og det er ikke mer enn to-timers båtreise før man er på et tradisjonelt godt hvalfelt. I dette området pågikk spermhvalfangsten helt fram til 1971, og arten kan fortsatt sees her – i tillegg til f.eks. vågehval, knølhval, spekkhogger og kvitnos.

Norge har således en uutnyttet ressurs i hvalskuingen, som burde være et godt alternativ etter stansen i hvalfangsten. Det vil derfor være både naturlig og riktig å invitere hvalfangerne, med sine kunnskaper og båter, inn i denne næringen. Vi står derfor overfor et nytt kapittel i forbindelse med hvalforekomstene i norske farvann, der det også finnes helt andre økonomiske framtidsutsikter. En økende interesse for hval som naturopplevelse vil ikke bare være med på å sikre bosetningen i kyst-Norge, men hvalskuingen vil også i høy grad bidra til ny viten om disse pattedyrene og økt forståelse for denne delen av norsk natur. ❀

Johan Petter Bjørnnes (venstre) og Jacob Kildal fra Harstad ombord på hvalskuingsbåten «Vårgry». Foto: Viggo Ree.

SKIGLEDE

SKANDINAVISK HØYFJELLSUTSTYR A/S

For deg som stiller store krav til fjellutstyr

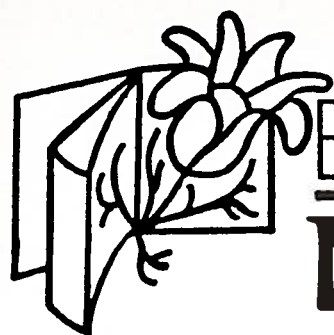
Vi har utstyret du trenger:

- For å oppleve de store fjellviddene
- For å lage grasiøse telemarksvinger nedover urørte fjellsider
- For å møte krevende utfordringer i bratte, vanskelige snøheng

Dra innom en av våre forretninger eller skriv/ring etter vår katalog med den nye FJELL/TELEMARKSKI KATALOGEN for vinteren 1987/88. Vi leverer pr. post over hele landet.

Forretning:
SKANDINAVISK HØYFJELLSUTSTYR A/S
Bogstadveien 3
0355 OSLO 3 Tel.: (02) 46 90 75

Forretning og postordre:
SKANDINAVISK HØYFJELLSUTSTYR A/S
3560 HEMSEDAL
Tel.: (067) 78 177

BOKKLUBBEN

Natur og Friluftsliv

Nytt tilbud til naturinteresserte

Nå kommer bokklubben for alle natur- og friluftinteresserte! Norges Naturvernforbund, Den Norske Turistforening og Aventura Forlag presenterer her BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.

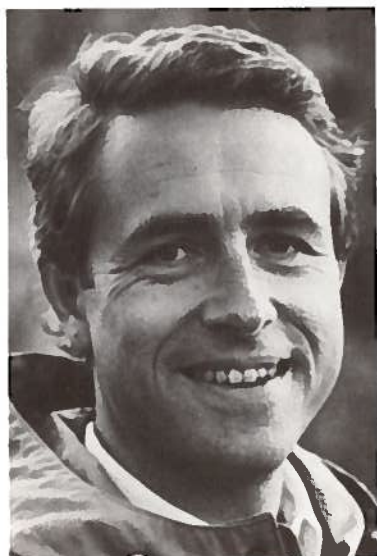
E

rik Solheim leder i Norges Naturvernforbund, og Knut M. Ore, formann i Den Norske Turistforening, ser meget positivt på dette samarbeidet for å gi medlemmene et enda bedre tilbud. Tilsammen har de to organisasjonene over 130.000 medlemmer som vil kunne nyte godt av rimelige tilbud om bøker som omhandler natur og friluftsliv.

I tråd med formålet

– I NNV har vi opparbeidet en tradisjon med å tilby våre medlemmer gode bøker. I tråd med vårt hovedformål driver vi informasjon og opinionsdannende virksomhet. Vi vet at medlemmene setter pris på at vi kan tilby dem bøker om natur og friluftsliv. Dette er også den mest praktiske måten å følge opp vår tradisjon på, mener Solheim.

– Jeg tror DNTs medlemmer vil sette pris på å få et slikt tilbud. Bøkene vil være berikende for

den som fra før er natur- og friluftinteressert. Derfor vil dette være et supplement til vårt eget informasjonsblad, og forhåpentligvis gi medlemsskapet et bredere innhold, sier Ore.

Viktig er også den økonomiske fordel som følger med den nye bokklubben. Medlemmene kan kjøpe bøker tjuefem prosent billigere enn ordinær pris i bokhandelen.

Aktuelle bøker og gamle perler

– Bokklubben vil ha et variert utvalg. Det blir muligheter for å stifte bekjentskap med nye bøker, i tillegg til å gjenoppdage gode, gamle klassikere. DNTs formann er ikke i tvil om at mange medlemmer vil finne bokklubben interessant.

– Vi har store forhåpninger til at BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV skal bli populær på økonomisk bra. Det vil igjen komme medlemmene til gode. Det er tydelig et udekket marked for slike bøker, tilføyer Solheim i NNF.

En slik bokklubb er avhengig av et godt forhold til sine medlemmer. Bokklubbmedlemmer med gode forslag og ideer til nye bøker kan således ta kontakt med Redaksjonsrådet som vil vurdere framtidige bokproduksjoner.

Et spennende tiltak

Bokklubbens åpningstilbud «Isbjørnen – nomade i nord» er en praktbok som også egner seg godt som julepresang. Solheim og Ore anbefaler medlemmene å melde seg inn i BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.

– Dette er et spennende tiltak. Vi ser den nye bokklubben som et meget godt tilbud til våre medlemmer. Et tilbud som vi håper flest mulig vil benytte seg av, oppfordrer de to lederne. ❀

«NOMADE I NORD»

Dersom du melder deg inn i Bokklubben Natur og Friluftsliv får du praktboken

«Isbjørnen – nomade i nord» for bare kr.

224,- pluss porto (vanlig pris kr. 298,-)

Du kan også få velkomstboken

«Barske Glæder» av Peter Wessel Zappfe for bare kr. 10,- pluss porto.

Redaksjonsrådet

Redaksjonsrådet i Bokklubben NATUR OG FRILUFTSLIV består av folk som vil være velkjente for litteratur- og naturinteresserte nordmenn.

Olaf Heitkotter fra Lesja er fjelloppsynsmann, forfatter, naturfotograf, artikkelskribent og kåsor.

Leif Ryvarden er botaniker og sivilingeniør. Han har skrevet eller vært medforfatter av ialt 22 bøker, og har en mengde vitenskapelige artikler bak seg.

Kim Småge er forfatter og bor i Ålesund. Hennes hovedinter-

esser er dykking og maritime miljøer.

Ragnar Frislid har vært redaktør for tidsskriftene «Jakt-Fiske-Friluftsliv», «Fjell og Vidde» og «Norsk Natur». Han har skrevet bøker redigert bokverk og oversatt utenlandsk litteratur. Han er dessuten naturfotograf, artikkelskribent og kåsor.

Kari Heltye Skollerud arbeider ved kringkastingens kulturavdeling. Hun leder dessuten redaksjonskomiteen i Den norske Turistforening.

Bli medlem

Natur – naturopplevelse – friluftsliv – miljø – planter – dyr – økologi. Stikkordene står for landets eneste bokklubb laget med tanke på alle oss som bruker tid og omtanke på NATUR OG FRILUFTSLIV.

Vi tilbyr skjønnlitteratur, og faglitteratur for menigmann. Nye utgaver av gamle klassikere vil komme – eldre litteraturperler som fortjener en generasjon lesere. I samarbeid med norske og utenlandske forlag vil vi gi ut gode, nye bøker. Og vi vil lage våre egne, selvfølgelig.

Norges Naturvernforbund og Den Norske Turistforening har gått sammen med Aventura Forlag om denne enestående bokklubben.

Som medlem av BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV blir du ikke dynget ned av boktilbud i tide og utide. Vi begynner med fire bøker i året.

Hvert år vil det kresne utvalget fra BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV inkludere en rikt illustrert praktbok,

skrevet av utvalgte forfattere.

Og bøkene blir mye billigere enn om du kjøper dem i bokhandelen.

Enkle betingelser

1. Det er bare medlemmer av Norges Naturvernforbund eller Den Norske Turistforening som kan bli medlemmer av BOKKLUBBEN NATUR OG FRILUFTSLIV.
2. Bokklubben tilbyr bøker til 25% under vanlig utsalgspris. Du har ingen plikt til å kjøpe bøker, men du kan godt bestille flere eksemplarer til bokklubbpris.
3. Bøkene kommer til deg fire ganger i året hvis du ikke avbestiller innén fristens utløp.
4. Du kan bestille tilleggsbøker. Slike tilbud kommer bare til bokklubbens medlemmer.

Hjemme hos isbjørnen

Man kan si hva man vil om Thor Larsen, men isbjørn det har han greie på! Og bedre reisefølge kan man ikke ønske seg hvis man vil følge nomaden i nord på hvileløs vandring i drivisen, fra fødsel til grav, bokstavelig talt.

Larsen har ikke bare hatt en sentral plass bak skrivebordet i det store internasjonale forskningsarbeidet for å skaffe ny viten om isbjørnen, først og fremst har han møtt det store arktiske rovdyret på hjemmebane, i midnattssol og vintermørke. Og om han ikke direkte har følt den på tennene, så har han i alle fall hatt fornøyelsen av å kjenne isbjørnens varme pust i nakken. At kontakten aldri ble mer intim skal vi være glad for. For da ville vi aldri fått denne boka!

Fra forfølgelse til fredning

Historien om isbjørnen er den gode gamle historien om en lys levende luksusvare som kunne utnyttes, og som ble utnyttet, så å si til siste bloddråpe. Isbjørnens ulykke var at pelsen, skapt for de høye breddegrader og den lave termometerstand, også var som skapt for mennesker med trang til symboler på rang, verdighet og

lommeboktyngde. Men isbjørnen gikk ikke til grunne – bare nesten. For mens det ennå var tid forsto forskere i mange land at noe måtte gjøres om den store, arktiske bjørnen skulle overleve. Og russerne gjorde noe. De fredet isbjørnen alt i 1956, mens Norge og andre nasjoner med besittelser i Arktis (USA, Canada, Danmark (Grønland) fortsatte forfølgelsen etter beste evne. Men zoologenes bekymring førte til at alle de arktiske nasjonene fra 1965 satte i gang en omfattende isbjørnforskning som tilsammen ga grunnleggende ny viten om arten – og som resulterte i fredning eller jaktrestriksjoner i hele isbjørnens veldige utbredelsesområde. Senere har bestanden vist klar vekst, isbjørnen er reddet foreløpig.

Dramatisk glimt

Den bedrøvelige historien om forfølgelsen av isbjørnen, som til slutt ble en solskinnshistorie, står sentralt i Thor Larsens bok. Men vi kan også lese om isbjørnen i sagn og legender, vi får dramatiske glimt fra isbjørnfangstens historie og ikke minst om menneskers møte med isbjørnen, som for eksempel den klassiske om

Hjalmar Johansen som ligger med en isbjørn over seg og sier, høflig henvendt til Nansen, som strever med å få tak i børsa: «Nu får De nok skynde Dem, skal det ikke bli for sent». Men det viktigste krydderet i boka er likevel de tallrike dagboknotatene fra Larsens egne forskningsferder. Disse notatene gir ikke bare et innblikk i metoder og problemer i forskningen, men også levende bilder av bjørnens liv og miljø, og ikke minst dens reaksjoner på inn-trengere.

Opplevelse og kunnskap

«Isbjørnen – nomade i nord» er en praktbok i ordets egentlige mening, med en mengde av fine fargebilder og andre illustrasjoner, fra ny og gammel tid. Men alle de fargeglade sidene kan ikke smule at boka samtidig er et standardverk om den store, hvite bjørnen, der den vandrer omkring i isødet på sin flate føtter, og at det først og fremst er en bok til å lese til opplevelse og kunnskap. For eksempel kan det være nyttig å vite, om man skulle komme på de kanter, at man bør være meget forsiktig med å krype ned i et isbjørnhi. Det kan jo hende at mor sjøl er hjemme! ❄

Larsen i isen

Så vidt innom underveis fra Arktis til Ekvator: Thor Larsen med manus og praktfulle bilder til selve boka om isbjørnen – resultatet av 20 års studier og opplevelser skal inn mellom to permer.

Thor Larsen, mot slutten av boka di betegner du Arktis som et paradys – hvordan i all verden kan du komme på å bruke et så frodig og temperert begrep på det isødet der oppe?

– Med «paradis» behøver en ikke utelukkende tenke på en bugnende Edens hage. Det jeg har i tankene er vel nærmest den sinnstilstand som denne naturen hensetter mennesket i. Man faller til ro, det oppstår fred i sinnet og man fylles av en ren glede. En tilsvarende opplevelse kan man også få i ørkenen. Tenk for eksempel på Saint-Exuperys roman «Sand, vind, stjerner».

Jo. Men etter en lunken sommer, på en sur høstdag med utsikt til en vinterkulde vi ikke føler oss 100 prosent forberedt på å møte, nekter vår forstand å svelge poenget sånn uten videre. Så vi maler videre: Du har vært fast gjest i Arktis, nær sagt omgangsvenn med denne ugjestmilde natur i mer enn 20 år. Hvordan kan det ha seg? Er det mannfolket i deg som er blitt opphengt i tøffe utfordringer?

– Pøh! Det guttekekaseriet kan du få gratis av meg. Å dra til Arktis i dag er noe ganske annet og lettere enn på Amundsens tid. Selvsagt krever livet under disse himmelstrøk en grundig og detaljert planlegging. Man planlegger for eksempel for et tre måneders opphold og har ikke lov til å glemme noe. Like selvsagt må en ha respekt for naturforholdene som er preget av et værlag i voldsomme omskiftninger. Bare et øyeblikk kan skille mellom stillhet og stormende inferno. Men som sagt: Det er ikke på dette plan utfordringene ligger. Det dreier seg om en annen spenning. Og om det vakre. Hør her. . .

Forfatteren, isbjørnforskeren

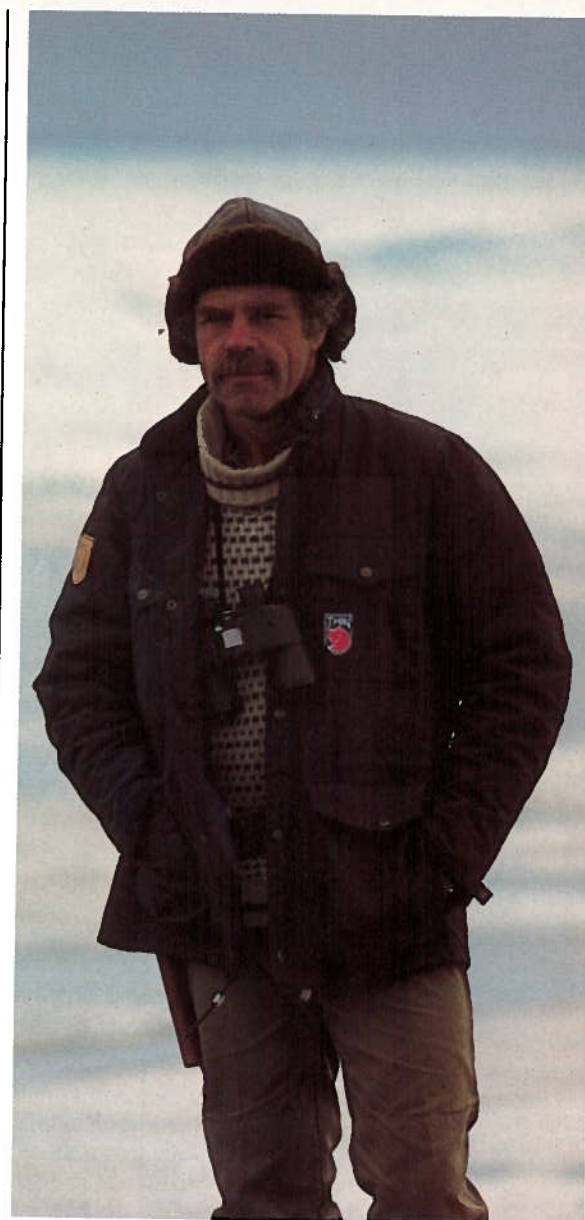
og Dr. Philos Thor Larsen har fått iskrystaller i blikket, og trenger ingen videre innblanding fra intervjueren for å kunne fortelle mer enn et blad kan romme. Men kort sagt:

– Med den som kommer til Arktis for første gang skjer det ett av to. Enten slår lyset ned i en. Lyset og den nesten ubegripelige strengheten i landskapet. Strengheten er perfekt og du blir rett og slett betatt.

Eller så finner du ut at her er det kaldt. Mørkt. Ensomt. Og det blåser. Her er Hell on Earth – takk og farvel. Men sett nå at det er paradiset som åpenbarer seg. Da blir du grepet av undring over hvordan livet kan tilpasse seg disse naturforholdene – hvordan det vakre, det hensiktsmessige og hardføre forenes i polarvalmuens blomsterkrone. Ett av mange eksempler på at her er nok av spennende utfordringer – om ikke først og fremst for Tøffe Tom, så for den som har forsker-gleden og opplevelsesevnen i behold.

Nye stikkord i fokus: Kunnskap og opplevelse. Ofte ulike sider av samme sak hvilket stiller krav til den som ønsker å formidle sin erfaring og kunnskap til andre. Thor Larsens litterære produksjon og ikke minst den boka som foreligger nå, viser at han har lagt stor vekt på popularisering i beste forstand.

– Det er viktig å holde språket levende! Jeg har arbeidet systematisk med det helt siden gymnastiden, og mitt naturfaglige arbeide har aldri ført til noen nedprioritering av skjønnlitteraturen. Det er selvsagt viktig å skrive vitenskapelige avhandlinger, men samtidig er det en utfordring å skrive om det en vet slik at også ikke-spesialistene kan få fullt utbytte av stoffet.

Nomaden i nord, isbjørnen, var for ikke mange år siden truet av utryddelse. Mener du at arten har oppnådd et tilstrekkelig vern nå?

– Ja. Vi har fått de midlene som trengs, bl.a. et godt lovverk som i dag gir tilstrekkelig beskyttelse. Det som er gjort kan egentlig stå som et stjerneeksempel på hvordan en kan gi vern til en truet art. Men! Situasjonen kan endre seg. Dersom vi får en industriell utvikling i Barentshavet kan vi få tilstander som får økologien til å klappe sammen.

Sier Thor Larsen som nå – utrolig, men sant – har vendt is og isbjørn ryggen og dratt til Afrika hvor han etter sigende tørst, men forholdsvis tålmodig venter på den kassen champagne som Monica Kristensen i sin tid veddet på at han aldri kom til å slutte ved Polar-instituttet. Men så er altså skjedd, og ellers studerer førsteamanuensen ved NORAGRIC/NLH forvaltning av viltressurser. Der nede under en varmere sol og i et annet paradys.

Tekst: Arild Ådnem

«Natur- medisin» mot fiskefeber

*Det er en av disse sjeldne
sommerveldene. En av dem
du minnes i mørke
vintermåneder, minnes og får
vemod
i sjela. . .*

Sola har trukket seg ned bak fjellrykkene i vest. En rød himmel vitner om at natta står for tur. Det er dørgende stille. Ikke en vindpust, mildt og godt. Sommeren er alt blitt juli og nettene tause. Vårbruset er forsvunnet og svartrosten tar natta med ro. – I kveld er det godt å være menneske, tenker jeg for meg selv der jeg rusler i bare skjorteermene.

Jeg tar meg all verdens tid der jeg går innover mot Brekkevatnet, et idyllisk lite tjern omkranset av grove steiner, krokete bjerketrær og et par gransnar. Som et trolløye ligger vatnet der. Stupbratte vestlandsfjell speiler seg i vassflata. Det er langt mellom hver gang det ferdes folk i marka her.

Jeg tar noen steg, lytter. Var det noe? Kanskje var det en hjort? Også den følger stien som snor seg mellom kampesteiner, vindfall og kronglete bjerkelegger.

Slike små vandringer i urørt natur er blant de fineste opplevelsene jeg kan ha. Ensomheten og den unge sommernatta forsterker alle inntrykk.

Skjorta er blitt klam mot kroppen når jeg stanser i skogkanten mot vatnet. Helt stille. Ikke et vak. Ikke et livstegn noe sted. Og alikevel er jeg ikke alene her. Jeg vet at skogens innvånere ikke er langt unna. På andre siden av vatnet, nede i gresset eller et sted i skogen bak meg.

Jeg setter meg. Jeg har utsyn over hele tjernet. Det er ikke stort der det smyer seg mellom steinene. Knappt et par steinkast langt. Heller ikke djupt. Stort sett mellom halvmeteren og meteren. Men fisk er det her. Det vet jeg. Jeg var ikke mange årene da jeg hadde mine første opplevelser her. Siden er det blitt flere. Vi fikk som regel fisk når vi tok turen hit. Ikke så mange, men to-tre, fire eller kanskje fem om vi var heldige. Fin størrelse var det også på den. Jeg har selv vært med når kilosfisk ble landet på mark og rogntrøe. Nå ligger den helst mellom 200 og 400 gram. Prima steikfisk.

Noe stor bestand av fisk er det ikke her. Gyttemuligheter finnes ikke i dette tjernet. Gjennom årenes løp har vi derfor vært påpasselige med å sette ut noen «pinner». Fra et annet tjern i nærheten har vi plukket opp

noen av tusenbrødrene og båret dem hit i ei bølge med vatn. Etter noen år i Brekkevatnet er det så blitt steikfisk av dem.

Jeg sitter og minnes denne transporten. Lar tankene vandre tilbake til de mange gangene da vi listet oss fram til vannkanten og lot marktugga synke den innunder steinene. Det var der de sto, ruggene. Som et lyn var de fremme og tok marken. Fast fisk. Noen tålmodighetsprøve ble det aldri. Enten hogg fisken med det samme, eller så tok den ikke i det hele tatt.

Det er mens jeg lar tankene fare at jeg plutselig blir vår noe 10–15 meter bortenfor meg. Et eller annet lager ringer på vatnet helt inne ved land. Jeg sitter urørlig og bare kikker. Stundom er alt stille der borte før det kommer noen nye ringer.

Jeg reiser meg forsiktig og smyer meg frem mot vatnet der jeg så ringene. Det er ei lita, grunn vik akkurat her, mellom et par steiner. Ned mot vannkanten vokser det en del kratt. Ei stor bjerk henger også utover vatnet, stammen omlag halvmeteren over vassflata. Jeg tar sikte på den. Kryper forsiktig fremover. Enser ikke at jeg er våt både på knær og

albuer. Øynene er festet mot vannkanten og ringene som dukker opp med ujevne mellomrom.

Joda. Mistanken gikk i riktig retning. Det er fisk. Brekkevatnfisk av den gode gamle sorten. Ikke av de minste heller. Den svømmer i ring inne i den vesle vika. Rett som det er snapper den insekter mot overflata. Jeg ser den utrolig godt i det klare og grunne vatnet. Veier nok sine tre merker denne karen. Kanhende vel det også.

Etter hvert har jeg ålet meg helt frem på bjerkestammen. Jeg ser rett ned på skjønnheten som svømmer under meg. Ser hver detalj på den spenstige skapningen. Kjenner fiskefeberen stige i blodet. Ser de røde prikkene langs etter sidene på den. Ser gjellelokkene gå. Av og til bryter den vasskorpa, gaper over et insekt som utfordrer skjebnen. Jeg hører det smatter med det samme insektet forsvinner ned i gapet på ørreten.

Mens jeg ligger og studerer den, legger jeg merke til at den mangler ene brystfinnen, den på venstre side. Pussig. Hva kan det komme av? Etter hva jeg kjenner til har man aldri merket noe av fisken som er satt ut her. Den ser

imidtild ikke ut til å ha noe mén av skavanken sin der den beveger seg med fullkommen eleganse. Stadig svømmer den i ring like under bjerkestammen jeg ligger på. Om jeg stakk handa ned i vatnet, kunne jeg utvilsomt nå den.

Tanken streifer meg: Skal jeg forsøke å ta den med hendene der den svømmer? Prøve å få et tak over gjellelokkene og slenge den inn på tørt land? Det hadde jo vært godt med stekt ørret i natt. Nytrukket ørret og rømme er jo snadder.

Jeg skifter stilling. Forsiktig. Frigjør høyrehanda. I tankene har jeg allerede fanget den grasiøse skapningen flere ganger. Fremdeles svømmer fisken i den samme sirkelen. Jeg har sett meg ut hvor jeg skal slå til. Gjellelokkene går. Jeg ser hvordan øynene flytter seg, hvordan fiskeøynene gransker omgivelsene, ser etter noe spiselig.

Spenningen stiger i meg. Jeg føler meg som en jeger, som et rovdyr som skal til å kaste seg over byttet.

Men vil jeg klare det? Har jeg egentlig noen sjanse? Vil et stakars urbanisert menneske være i stand til å fange en av naturens

egne innvånere uten hjelpemidler? Neppe. Jeg innser det. Forsøket vil være fåfengt. Fisken ville utvilsomt skyte avsted som en pil i det jeg nådde vassflata med handa. Og fikk jeg fatt i den, ville jeg neppe være i stand til å holde på den.

Hvor lenge jeg har ligget her vet jeg ikke. Kanskje er det en time, kanskje to. Julimørket er kommet. Lydløst og umerkelig har sommernatta og den rå lufta lagt seg over dalen. Den klamme skjorta er forlenget blitt kald.

På et vis føler jeg en slags skuffelse. Samme skuffelse som jegeren føler når han ser byttet løpe vekk. Jeg innser min egen utrolige hjelpeløshet. Ser hvordan menneskets eksistens i det hele og fulle er betinget av tekniske hjelpemidler.

Samtidig føler jeg en glede over dette møtet. For meg var det et privilegium å få studere denne skapningen på så nært hold i dens rette element. Tross alt betydde dette møtet mer enn et gilde med nystekt ørret og rømme. Jeg både trøster meg og gleder meg over dette, plukker en neve blåbær og rusler hjem i den duggvåte natta. ❀

Jeg smyer meg frem mot vatnet der jeg så ringene. Joda. Det er fisk.

Medlem av det finske
Sameparlamentet:

Angrep på hele
vår kultur

– Planene om uthogging av skogene i Kessi-Vaetsir-området er ikke bare et angrep på det økologiske systemet, men på den kulturen som enare- og skoltesamene har utviklet. Dette sier Sinikka Semenoja, skoltesame fra Sevettijärvi

og
medlem av
Sameparla-
mentet i
Finland.

Det at den finske regjering har valgt en nærmest kompromissløs linje for å få satt i gang skogsdrift i Kessi, gjør oss ytterst urolige. Regjeringen burde i det minste i ånden fra Kekkonen vite at skoltesamene lever under helt marginale forhold, og at vårt folk har måtte rømme sine hjem på grunn av to verdenskriger. De storstilte planene – slik fortøner de seg for oss – vil være hårde anslag mot reindriften og utmarksnæringene, det som utgjør grunnlaget for enare- og skoltesamisk kultur.

Sinikka Semenoja tilhører en stolt og sterk familie som alltid har stått fremst i kampen for bevaring av det øst-(skolte-)samiske språket. Hennes mor er blant annet kjent som en fremragende fortolker av gamle skoltesamiske joiker, og har blant annet arbeidet sammen med Nils-Aslak Valepää. Sinikka har tross sin unge alder gjort en betydelig innsats for skoltesamisk språk, bl.a. ved å undervise i språket og kulturen på hjemstedet, samtidig som hun har tatt sine eksamener ved Universitetet i Oulu der hun i disse dager på ny er tilbake.

Fra villmark til produksjonsskog

Skogen det dreier seg om er deler av det nordvestlige utløp av den transsibirske taiga. Området ligger sentralt plassert, nettopp der de to supermaktblokkene møtes. Det var forresten her en sovjetisk målrakett i januar 1986 «falt ned».

– Men er nå ikke dette skog som likevel ikke gir noe av produktiv verdi? Spurte vi Sinikka Semenoja.

– Det er slik regjeringen ønsker å fremstille det, og at ved å gjennomføre uthoggingsprosjektet, så kan en skaffe inntekter. Inntektene er ikke imponerende, det er beregnet at de maksimalt vil gi 1,3 millioner kroner netto og skal sysselsette 20 mennesker.

– Da er det vel et beskjedent inngrep?

– Nei, ikke sett med vår målestokk. Dette området er mer enn den siste villmark, det har i følge antropologer også viktige spor fra fortida, og de tilhører vesentlig østsamene. Området er rikt på vilt, blant annet er det hjem for våre siste ulve- og bjørnestammer. I og nær vassdragene lever også ørn, svaner og villgjess. Den finske stat ser bort fra dette når den nå vil gjøre det hele om til en produksjonsskog.

– Hvilken nytte har skoltesamene av området?

– For reindriften er disse skogene svært viktige, særlig som vinterbeite. Uthogging vil bety at reinen i første fase vil trekke seg unna, i andre fase at den får vansker med å trenge gjennom snø og is fordi denne er mye hardere på åpen mark enn i skog. I tredje fase kan det bety at de som i dag driver med rein ikke ser det som lønnsomt; ja, hele prosjektet er i ferd med å gjøre reindriften usikker blant våre unge.

Hardt slag

Det finske direktoratet for skoger har først og fremst tenkt økonomisk, og ikke på mennesker og kultur når de har gått så sterkt inn for prosjektet. Organisasjonen *Ympäristö ja Kehitys* (Miljø og Utvikling) hevder at staten ikke er på høyde med den internasjonale utviklingen, og at den er opphengt i gammel tankegang om at utnyttet skog må kunne kuttes ned til industriformål.

– Vi mener at dette er en sak som også angår de øvrige nordiske landene, ikke minst Norge som også har en skoltesamisk befolkning og dessuten har satset på Øvre Pasvik nasjonalpark, påminner Sinikka Semenoja.

– Men har dere data for verdien av disse skogene slik dere har benyttet dem?

– Vi har ikke hatt så få forskere i vårt området etter at den finske stat etter krigen gikk inn for at dette skulle være «vårt», som erstatning for det rike Suonjel-Petsamo som krigene tok fra oss. I gode år høster vi optimalt 100–200 kg. bær og normalt

20–170 kg. sopp pr. hektar. Dertil kommer verdiene av viltet som for hver enkelt husstand er betydelig. I vårt hushold er nærings-tilfanget mangesidig, det har vært nødvendig da det jo ofte svikter på et ledd – i år var det moltene som frøs bort. . .

– Men det må kunne bli inntekter av tømmerdrift?

– De er som sagt små, og dessuten er det lite sannsynlig at noen av våre blir sysselsatt i slik drift, vi har jo ingen tradisjoner med skogshogst. Vi mener det er svært risikabelt å røre skogen, også fordi veksthastigheten her er ekstremt lav og fordi vi ser fra liknende områder at det fort blir ørkenlignende marker tilbake. Dette blir nok et hardt slag for enare- og skoltesamene, fastslår Sinikka Semenoja som med dette også vil vekke norske naturverninteresser. ❀

Tekst: John
Gustavsen

Finlands største
villmark, ikke langt fra
Pasvik, trues av
omfattende tømmer-
drift.

Trussel mot Pasvik Nasjonalpark

Områdene Kessi og Vaetsir utgjør den største skogsvillmark i Finland. Kessi har et areal på 50 000 hektar. Vaetsir er dobbelt så stort, men bare delvis dekket av skog.

Kessi-Vaetsir området er nært knyttet til den største innsjøen på Nordkalotten, Enaresjøen. Denne er av mange økologer, ornitologer og biologer vurdert som ene-

stående på grunn av de i alt 3500 skogkledte øyene og sitt rike fugleliv.

Kessi-Vaetsir og Enare utgjør tilsammen et areal på 250 000 hektar og er den største av ødemarker i Finland. Området grenser til nasjonalparken i Pasvik, og må derfor sees i sammenheng med denne.

Tømmerdrift i Kessi-Vaetsir i det omfang som er planlagt betyr at den økologiske balansen i dette grenselandet vil bli forstyrret eller ødelagt. Dette betyr at uthogging av skogene på finsk side, også vil berøre norske naturverninteresser. ❀

Andletet

Det er som andletet til eit godt menneske som har levd eit langt og rikt liv. Det har linjer og forer som syner ei lang og variert historie. Det er forma av den stadig skiftinga mellom solskin og uver, vinter og sommar. Det har fått ørsmå, fine trekk, som syner at det er liv her. I det heile: andletet avspeglar sjela til den som eig det, ei sjel som har gjeve vidare noko av seg sjølv, som har gjeve nytt liv og grunnlag for nytt liv.

Å bli kjent med ein personlegdom krev mykje tid, tålmod og interesse. Men gjev ein seg inn på det, finn ein snart ut at det er vel brukte krefter. Overflata syner at her finst ein mangfaldig rikdom. Men ein blir ikkje kjend med sjela ved berre å sjå på overflata i godver – og ut frå eigne forutsetnader og synsvinklar. Ein må la sjela fortelje sjølv, ein må gå inn i henne, gå forene i andletet langsetter og oppleve kva som har forma dei; sorg og glede, lys og mørker, dagar med kulde og dagar med solskin, liv og vekst.

Det finst mange som er godt nøgd med overflata, som interesserer seg bare når ho er glatt og ukomplisert. Som er meir nøgd til mindre dei sjølv treng anstrenge seg. Som ikkje interesserer seg i livet på, under, eller rundt overflata. Som gjerne let seg tiltrekke av nye trekk og detaljar i landskapet, når dette i endå større grad framhever ein lettvinne måte å oppnå viljen sin på, og lokkar med ein endå meir ukomplisert måte å utfalde seg på. Det finst dei som lovprisar alt som gjer at ein i endå mindre grad treng bry seg med sjela som eigaren av andletet har.

Det finst dei som nærmar seg ein personlegdom frå den vegen som andre har laga gjennom eller forbi, som ser på andletet gjennom stengbare opningar i eit blankpolert skal som dei omgjev seg med der dei ferdast. Det finst dei som lever komfortabelt og sutlaust i dette skalet andre har laga og selt dei. Dei kan dermed halde avstanden til livet på utsida, og fort komme seg til ei ny overflate når dei vert lei den første.

Det finst mange som har ei flat forståing av både seg sjølv og alt som er rundt, og som har redusert både seg sjølv og tilveret rundt til forbruksvarer. Det finst mange som ikkje lenger opplever livet som Liv.

Vi må frigjere oss frå den blindskapen som den blendande «utviklinga» har påført oss. Vi må stige ut or dei ramene vi har lete bygge opp rundt oss. Vi må gi grunnlag for vår eiga – og alle andres – sjel å leve i fridom.

Arne Kolstø

Den giftige byen

I 1980 erklærte polske myndigheter Krakow som økologisk katastrofeområde. Fem år seinere, i 1985, falt det fremdeles 134 000 tonn støv og 570 000 tonn gass ned over Krakows innbyggere. Med støvet fulgte 7 tonn kadmium, 170 tonn bly, 470 tonn sink og 18 000 tonn jern. Nedfallet av svoveldioksyd er omtrent en fjerdedel av det hele Norge mottar i løpet av et år. – Det er mulig å utvinne 40 tonn svovelsyre i timen på grunnlag av SO₂-innholdet i lufta over Krakow.

Forurensningen dreper

Norske luftveger er bortskjemte og protesterer raskt mot den elendige lufta. Røyk og svovel river i nesa, og etter et par dager går stemmen over til hes hvisking.

Men krakowenserne lider mye mer. De tilbringer tross alt hele livet sitt her. Spedbarndødeligheten er den høyeste i hele Polen, 26 av 1000 mot 18 av 1000 i landsgjennomsnitt. Oksygeninnholdet i lufta er 3% lavere enn det normale. Kroppen prøver å tilpasse seg, og barn i Krakow har høyere puls og blodtrykk enn i andre deler av landet. Ikke alle klarer presset, noe økt hyppighet av luftvegssjukdommer, kreft og skjelettmisdannelser vitner om.

Kultureservat for fall

FN-organet UNESCO har karakterisert den gamle bydelen i Krakow som et kultureservat av største verdi for menneskeheten. Men bydelen, som på en mirakuløs måte overlevde annen verdenskrig, er nå i ferd med å bukke under for luftforurensningene. Forvitringen av bygninger og monumenter går 1000 ganger raskere enn normalt. Det betyr at lufta bruker fire år på å slite én centimeter av minnesmerkenes overflate. Myndighetene erkjenner problemet, men er ikke i stand til å berge mer enn et fåtall av de mest verdifulle kultur-skattene.

Krakows bødler

Mye av forurensningen i Krakow har sitt utspring i Katowice-regionen, Polens mest industrialiserte område.

Her produseres over halvparten

av Polens stål og hele 98% av kullet. Som et skjebnesvangert «biprodukt» dannes også 1/3 av landets totale utslipp av gass og støv. Forurensningene følger luftstrømmene til Krakow som ligger i ei topografisk «gryte», slik at denne lufta kan bli liggende over byen i flere dager.

Men Krakow har også sin egen bøddel: det gigantiske stålverket Huta im. Lenina. Denne bedriften ligger i den nye bydelen Nova Huta der det bor ca 200 000 mennesker. Utslippene fra stålverket utgjør 60% av støvet og 80% av gassene over Krakow.

Barn med blyforgiftning

Krakow er ikke noe særtilfelle. Også tre andre regioner i Polen er erklært økologiske katastrofeområder. En tredjedel av landets befolkning bor i et slikt område.

Katowice-regionen, som forsyner Krakow med jevne strømmer forurenset luft, beholder også mye sjøl. Byen Szopienice ligger i dette området, der har 35% av barna symptomer på blyforgiftning. 12 500 barn trenger spesialundervisning av samme grunn. ❄

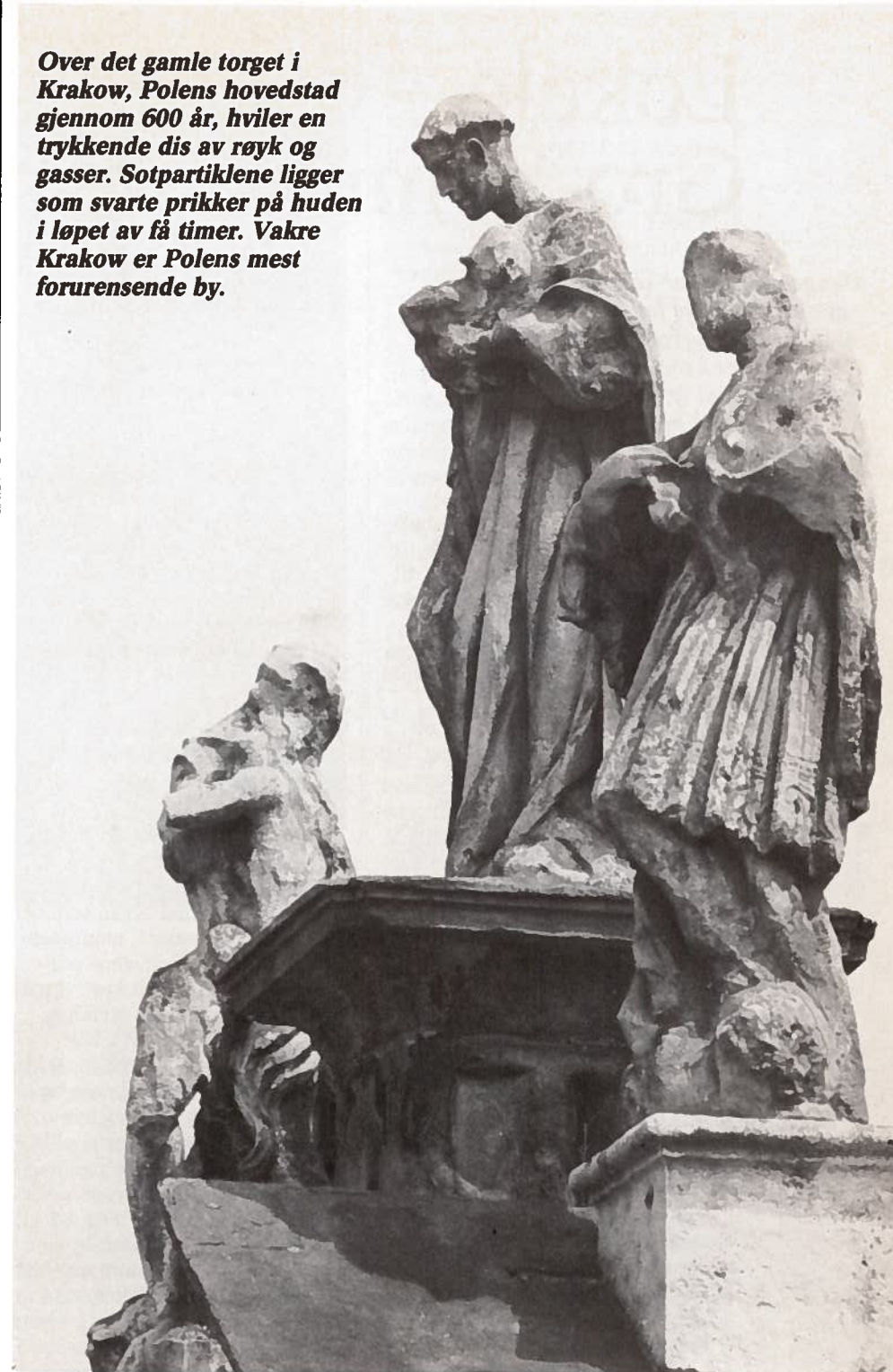
Brems!

Enhver framstilling av miljøproblemene i Polen må bli dyster. Landet opplever den mest omfattende økologiske krisen i Europa, men det finnes folk som forsøker å snu utviklingen.

Zygmunt Fura er president i Den Polske Økologiske Klubben. Han kan fortelle om økende interesse for vern av miljøet.

– Etter Tsjernobyl-ulykken fikk vi et kraftig oppsving. Til sammen arrangerte vi 300 åpne møter, der vanlige folk traff eksperter på radioaktivitet. Våre eksperter ga også myndighetene gode råd om

Over det gamle torget i Krakow, Polens hovedstad gjennom 600 år, hviler en trykkende dis av røyk og gasser. Sotpartiklene ligger som svarte prikker på huden i løpet av få timer. Vakre Krakow er Polens mest forurensende by.

hvordan virkningene av strålingen kunne begrenses. Ofte ble vi hørt, sier Zygmunt Fura.

Kunnskaper er Den Polske Økologiske Klubbens viktigste ressurs. For en stor del består medlemsmassen av forskere, journalister, kunstnere og studenter. Innsatsen konsentreres i første rekke om lobbyvirksomhet og opinionsdannende arbeid.

– Vår bevegelse er rent økologisk og arbeider innenfor det polske lovverket. Vi er erklært politisk uavhengige og godkjent av myndighetene, sier Fura.

Den Polske Økologiske Klubben fungerer som en pådriver

overfor myndighetene, og er i dag en betydelig kraft i Polen. Alle-rede i 1981 fikk klubben stengt et aluminiumsverk utenfor Krakow, som spydde ut 40 kg fluor i timen, med høy dødelighet og misdannede barn til følge. Klubben var også først ute med krav om spesialtiltak i Krakow.

– Polens luft er Europas luft, forurensninger kjenner ingen landegrenser. Derfor må kampen mot ødeleggelse av miljøet foregå på internasjonalt plan, sier Fura.

De polske naturvernerne har god kontakt med blant andre Friends of the Earth og de vest-tyske Grønne. ❄

Forfall hersker i Polens tidligere hovedstad, Krakow.

**I Polen:
Helen Søbye
og
Cathrine
Søberg**

Lokale Gro-kommisjonar neste!

Mange politikarar veit etter kvart at dei kan ikkje lenger berre gje blaffen i naturvern og miljosaker.

Valet i september viste at miljøspørsmål er tunge nok til å påverke stemmegjevinga berre dei kjem fram i valkampen. Det vart ikkje store utslag denne gongen, med nokre få unnatak, men signala er tydelege nok.

Vi har bak oss langt fleire enn våre medlemer, i kampen for alternativ til ei utvikling som med stadig større effektivitet raserer vårt felles eksistensgrunnlag. Vi har bak oss nesten alt som finst av kompetent innsikt når vi seier at dagens tunge trendar går ikkje mot utvikling, det går mot avvikling. Det vi har framfor oss er lyset som synar at dersom det går mot katastrofe er det ikkje fordi alternativ manglar, men fordi vi ikkje nyttar dei sjansane vi har.

Innsatsen alle snakker om

Dette kan vi merke oss i ei tid med oppfølging av Brundtland-kommisjonen som den store politiske utfordringa både nasjonalt og lokalt. Det er vår oppgåve som organisasjon å blåse liv i praktiske initiativ som kan mobilisere den innsatsen alle snakkar om må til.

Gro-kommisjonen legg stor vekt på den rolla frivillige organisasjonar kan og må spele i arbeidet for ei berekraftig utvikling. For Naturvernforbundet er kanskje vår viktigaste arena dei mange lokalsamfunna, kommunane, byane, bygdene. Alle nasjonale og globale miljøskavankar har lokale kjelder, og vi må fremje våre forslag til løysingar der problema er. Vårt gamle forslag om kommunale nemnder og sekre-

tariat for naturvern er nå på vei inn, først som ei prøveordning etter initiativ fra Miljøvern-departementet og Norske Kommuners Sentralforbund. Dette er eit viktig arbeid som vi må følgje opp.

Fordomsfri debatt om utvikling og miljø

Men for å få til ein større, open og meir fordomsfri debatt om utvikling, planlegging og ressursbruk er tida inne til å opprette lokale kommisjonar for miljø og utvikling. Måten å organisere dei på kan sikkert veksle, men poenget må vere å setje dagens politikk opp i lyset av dei krav vi må stille til ei berekraftig utvikling, også på lokalt nivå. Kva har kommunen tenkt å gjere for ikkje å presse naturen over bereevna?

Etter den nye plan- og bygningslova har kommunane plikt til å drive aktiv opplysning om det dei held på å planlegge, ikkje berre det som dei har planlagt ferdig. Ei viktig oppgåve for lokale miljøkommisjonar vert rett og slett å følgje opp det som er lovfesta og stimulere til nytenking og demokratisering av planlegginga. I altfor stor grad er planlegging i dag ein syssel for den politiske og byråkratiske eliten i kommunane.

Oppland Naturvern fekk ja frå dei aller fleste partia på eit spørsmål til fylkestingskandidatane før valet om dei ville opprette ein fylkeskommunal kommisjon for miljø og utvikling. På eit møte i Kristiansand først i september kom det klar støtte frå partia til eit liknande opplegg på lokalt nivå, kommunale Gro-kommisjonar.

Kanskje frukta alt er så mogen at vi må hauste straks, før ho går i oppløysing?

Erik Solheim

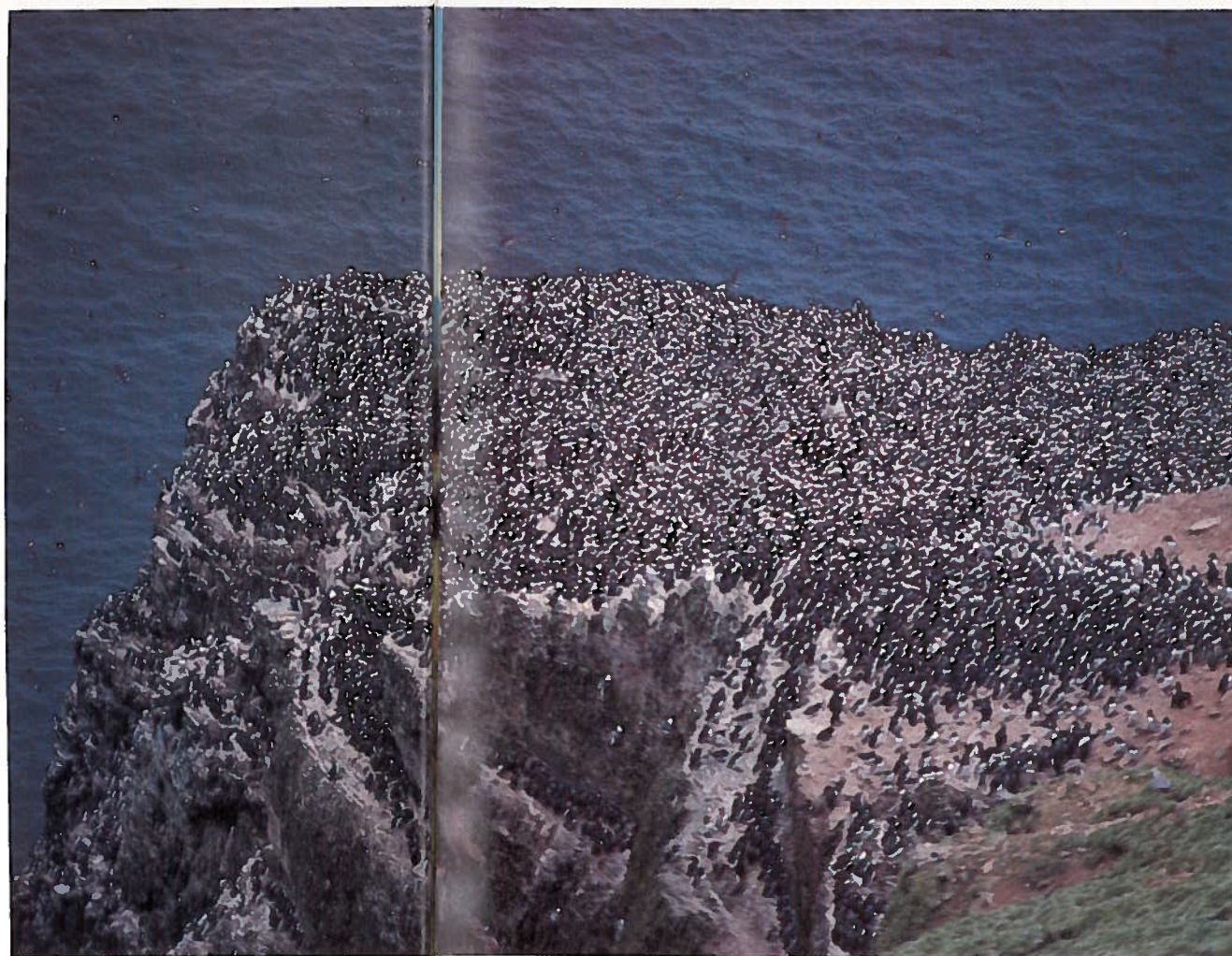

Foto: Oluf Olsson

Hva er poenget, Sætra?

«Betrevitarar» kalte Hartvig Sætra trekløveret Viggo Ree, Karl Inne Ugland og Alv Ottar Folkestad i forrige nummer av Norsk Natur. Debatten om årsakene til selinvasjonen går videre. Her

svarer Ree, Ugland og Folkestad på Sætras kritikk.

Det er litt vanskelig å skjønne hvorledes Hartvig Sætras angrep på oss i NN nr. 4-87 om «Sel og skjellsord» skal oppfattes. Han gir oss rett i at norsk fiskeriforvaltning ikke er tilfredsstillende. Det var et av hovedpunktene i vår artikkel. Men han er ikke villig til å erkjenne at forvaltningen innvirker på hele økosystemet i nord, hvilket var vårt andre hovedpoeng. Og sjøfuglene nevner han ikke med et eneste ord! Det er en oppsiktsvekkende viktig utelatelse. Sætra unngår dermed det vi mener må være det vesentlige i denne debatten.

Hva, hvorfor og hvordan?

Først må vi finne ut hva som har skjedd med fisk, fugl og sel. Deretter må vi finne årsakene til de dramatiske hendelsene. Og endelig må vi bli enige om det mest avgjørende av alt: Hvordan vi skal forvalte livet i havet for å kunne høste også i framtiden. Når skal vi innse at de andre toppleddene i det marine økosystemet ikke bare er våre konkurrenter, men også har en rolle å spille for at hele systemet skal kunne fungere?

Istedet for å bidra til økt innsikt går Sætra til personangrep i et forsøk på å presse oss inn i den medieform som disse spørsmålene ofte har fått: Er du for eller mot selfangst, med eller mot Greenpeace?

Imidlertid er nok både befolkning og politikere såvidt

økologisk bevisste at man har oppdaget at bildet ikke er svart-hvitt. I en nyansert helhet faller firkantede problemstillinger fort igjennom.

Vi nærer da heller ingen frykt for å høste av naturens ressurser, så lenge det skjer på naturens egne premisser og når vi beskatter ut fra solid viten om bestander, deres utvikling og funksjon. I denne sammenheng må vi bl.a. regne med den vesentlige forskjellen som eksisterer mellom de sentrale fiskeartene og sjøfugl/sjøpattedyr. Mens fiskene har en formeringsevne vi knapt kan fatte, hører sjøfugl og sjøpattedyr med til de minst produktive levende organismene.

Byttedyrene regulerer bestanden

Sætra nevner at det finnes et hopetall av økologisk utdannete folk i de nordnorske naturvernforeningene. Det er vi fullstendig klar over. Økologisk forståelse er heldigvis ikke avhengig av hvor folk bor. Det er derfor enighet

blant fagfolk i både nord og sør om grunnprinsippene i næringskjedene: Det er byttedyrene som regulerer bestanden til de som spiser dem – og ikke omvendt (jfr. f.eks. smånagerne og uglene, Sætra). Sjøpattedyrene har derfor svært begrenset innflytelse på fiskeartenes bestandsnivå. Fiskestammens størrelse er derimot av vesentlig betydning for antall sjøfugl og sjøpattedyr. En nedfisket loddebestand behøver ikke være katastrofal for predatorartene dersom alternativ næring finnes. Men dersom også dette svikter, opplever vi alvorlige problemer for både sjøfugl og sel. Selinvasjoner må derfor ikke settes i forbindelse med misforstått naturvern, slik enkelte oppfattet det sist vinter.

Skal lomvien ha skylda?

I sitt innlegg hopper Sætra elegant over den katastrofale utviklingen for sjøfuglene. På bare ett år ser det ut til at nesten 90% av lomvibestanden på Bjørnøya, en av verdens største kolonier, er blitt borte på grunn av rovfisket etter lodde. Skulle vi følge Sætras tankegang er det nå nødvendig med en beskatning av de siste fåtallige lomviforekomstene for å unngå en økologisk katastrofe i de nordlige hav!

Vi er alle tre kjent med kystfolket, også i nord. Se deg om, Sætra, søk i din egen bakgrunn! Og du vil finne at kystfolkets næringstradisjoner er langt mer i pakt med ressursgrunnlag og økologi enn havtrålerne moderne rovdrikt, selv om sistnevnte er sagt å bygge på forskning og viten. Kystfolkets erfaringer gjennom generasjoner ga driftsmåter som fungerte. Og det er blant den vanlige mann og kvinne langs kysten at man vil finne den klarreste forståelse for det som nå er i ferd med å skje i nord: At den sanseløse jakt på gull og profitt gjennom stadig «nye» og «ikke oppdagede» ressurser må få følger for alt levende i havet, også sel og sjøfugl. Jo, det er mye økologisk kunnskap og forståelse hos menigmann og kystfisker, det så vi tydelig i presse og fjernsyn sist vinter. Derfor var det også selvsagt det de hadde å meddele: Grønlandsselen må vandre fordi det ikke er mat i havet, og mat kan det ikke bli for hverken sjøfugl eller sel så lenge den sopes opp!

Alv Ottar Folkestad
Viggo Ree
Karl Inne Ugland

Lomvien er i ferd med å forsvinne pga. rovfiske etter lodde. Dette bildet er tatt på Bjørnøya sommeren 1986, siste sesong før sammenbruddet.

MIN MENING

Her møter du noen som sier sin mening.
Leserne vil gjerne høre din også. Vær sint
eller glad – skriv vennlig
eller aggressivt eller til og med saklig.
Men skriv kort – da er det mange
som leser deg!

Ulven igjen

Nå synes jeg det går for vidt. Ulveentusiastene har funnet et slagord som gjør seg: Rasisme! Når en truet menneskeart – småbrukerne – prøver å redde noe av livsgrunnlaget sitt, blir de satt i klasse med virkelige rasister!

Vi bekjemper ikke ulven fordi vi er redde for at vi eller våre barn skal bli spist av den, eller fordi den har skråstilte øyne, eller fordi den ser farlig ut. (I dyrehagene ser den jo helt vennlig ut).

Og slutt å snakke om ubalanse i naturen, den er det ikke mangelen på rovdyr som er skyld i, og ikke all verdens ulv kan rette den opp igjen.

Hold opp med sludderet om fem ulver i Skandinavia også, de må i tilfelle være i norske Finnskoger alle fem, og helst er det vel fler. Jeg kunne skrive like tåredryp-

pende om døde og mishandlede sauer og lam som herr Ree har skrevet om ulv i et annet nummer av dette bladet.

I de tusen år vi kjenner av vår historie, har ulven vært bekjempet i Norge. Enda har ingen greid å utrydde den. Ulveforkjemperen nekter jo bestemt at den er innplantet i senere år. Så hvorfor er det så viktig at den skal formere seg nå? Den er ingen truet dyreart, ikke på hundre år ennå. Og den har ødemarker nok i Alaska, Kanada, Sibir og Pyreneerne hvor den kan leve om ikke akkurat i livstruende utkantstrøk i Norge.

Hvis det er den helt uberørte natur som er målet, så må mennesket utryddes først, denne arten kan nemlig ikke overleve uten i kamp mot naturen!

Åsta Holt

«Sirius» og Fantomet

Når Fantomet skal besøke president Luaga, lar han seg ikke melde som vanlige besøkende. Nei, han lurer seg inn bak vaktene, og kommer inn på presidentens kontor gjennom vinduet. Hvorfor gjør han det, når han vet at han ville bli ønsket velkommen og sluppet inn om han opptrådte på en mer normal måte?

Når Greenpeace og «Sirius» kommer til Norge, må de også regne med at de vil være velkomne til Brundtlandkommisjonsformannens hjemland. Og så opptrer de slik at de får Gros maktorga-ner mot seg! Folk som kanskje i sitt hjerte er på deres side.

Fantomet er en tegneserie. Miljøvern er det derimot ikke.

N. Borchgrevink

Konting- gent for 1988

Etter vedtak på landsmøtet i juni er kontingentsatsene for 1988 satt til:

- 160 kr. for hovedmedlemmer,
- 80 kr. for pensjonister,
- 25 kr. for familiemedlemmer,
- 160 kr. for abonnement på Norsk Natur.

Økningen i medlemskontingenten er dermed lagt i underkant av den ventete prisstigningen. Ideelt sett kunne vi ønske å opprettholde kontingentsatsene fra 1987, men vi har valgt en moderat økning for å kunne styrke vår aktivitet ytterligere.

Sammen med denne utgaven av Norsk Natur vil medlemmer og abonnenter finne to innbetalingskort. Det nederste kortet (medlemskort 1988) gjelder innbetaling av kontingent/abonnement for 1988. Dersom dette kortet ikke er utfyllt, betyr det at vi ikke innkrever kontingenten nå, og kortet skal da ikke brukes.

Det øverste kortet gjelder innbetaling for gavemedlemskap, verving av nye familiemedlemmer, forhåndsbetaling av salgsvare og innbetaling av gave til Naturvernforbundet. Dette kortet skal mao. ikke brukes til å betale ordinær kontingent. Derimot vil det gi rask ekspedisjon dersom du ønsker å gi bort medlemskap for 1988, eller vil melde inn nye familiemedlemmer i NNV. Vi vil også anbefale at dette kortet brukes til å forhåndsbetale varer du ønsker å bestille. Kortet gir enkel og effektiv ekspedisjon, og blir totalt sett billigst for deg som kunde. Husk å oppgi på baksiden hvilke varer du bestiller – du slipper da å sende selve bestillingen i eget brev.

Kontingent for eksisterende familiemedlemmer blir innkrevd i midten av januar.

Medlemsavdelingen
Tom Chr. Axelsen

Med hilsen
lokallagsleder på 70° nord.
Hans Dransfeld

Gi Ree et råd

Det er synd at en engasjert naturverner og forsvarer av ulvens rett til liv, Viggo Ree, bruker begreper i sin argumentasjon som blokkerer for det budskap han vil frembringe. Begreper som nazisme og fascisme hører ikke

hjemme i en natuverndebatt, bortsett fra i en eventuell beskrivelse av disse ideologiers holdning til spørsmålet. Det synes lettvidt hos enkelte debattanter å knytte disse begreper til sine motdebattanter og alt man selv mis-

liker. Etter min mening er det et tegn på egen frustrasjon over at ens argumenter ikke når frem. Viggo Ree's akvareller når faktisk lenger i forståelsen av livet i naturen enn hans verbale utgytelser. Redaktøren bør derfor gi ham noen vennlige råd.

Oddvar J. E. Olsen

Sætra og nord-sørkonflikten

Hva er Sætra i sitt innlegg mest opptatt av?

- innsikt i selinvasjonens årsak(er) og virkninger?
- «respekt og støtte» i den nordnorske befolkninga?
- opphevelse av EF's forbud mot import av ungsel-skin?

Hva gjør Sætra når han opplever konflikter mellom slike mål?

Han mobiliserer i den norske nord-sørkonflikten. Han påberoper seg støtte hos nordnorsk faglig ekspertise og alle nordnorske medlemmer og nordnorske tillitsfolk i den nordnorske landsdelens nordnorske befolkning og mener seg så berettiget til å frabe seg enhver diskusjon av spørsmålet om selfangst kan anses for å være nødvendig for å unngå

en «økologisk katastrofe i de nordlige hav». Krisen i Barentshavet har ikke bare rammet kystbefolkningen. Den synes også å ha rammet enkelte naturverners evne til åpen og sannferdig diskusjon.

Med hilsen
lokallagsleder på 70° nord.
Hans Dransfeld

Alternativ til masse-turismen

Mange forbinder turisme i Nord-Norge med eksklusivt utstedte Polarsirkel-diplomer, låghalte plastikk-reinsdyr og endeløse foto-sessions med «meg og midnattssola», «meg på Nordkapp» og «meg foran et ekte sametelt» som de selvsagte motiver. Og all denne storslåtte opplevelse maksimalt to minutter fra nærmeste asfalterte gjennomgangsåre, fortrinnsvis E6.

Turoperatørselskap Nord-Reiser synes et slikt tilbud ble i magreste laget. – Vi ønsker å tilby en opplevelsesferie mer i harmoni med natur, tradisjoner, kultur og historie, sier turoperatør Reidar Jensen.

På naturens premisser

Nord-Reiser arrangerer turer på naturens egne premisser. På programmet står blant

annet overnattinger vintertid i telt og lavvo, turer i Lyngsalpene med hundeslede eller innover vidda med rein og pulk.

Selskapet forsøker også å markedsføre turisme i pakt med kultur og tradisjoner. Derfor tilbyr de plass i fiskerbåten, i rorbua og i lavvoen. Men dette betyr ikke at de er fremmede for mer moderne ønsker; «foto-safarier» til fuglefjell og såkalt whale

watching (hvalskuing) er også del av programmet.

Alt i alt bærer Nord-Reisers opplegg preg av å være annerledes, gjennomtenkt – og attraktivt for folk med et bevisst forhold til naturen.

Nord-Reiser og Naturvernforbundet har derfor inngått en avtale om samarbeid som bl.a. omfatter reduserte priser for de NNV-medlemmer som ønsker å benytte seg av Nord-Reisers tilbud.

NÅR INNHOLDET TELLER MER ENN PAKNINGEN

Fosfatholdige vaskemidler gir renere vask – tror mange. I elver og innsjøer, er fosfatene ofte til stor skade. Algevekst og dødt vann kan bli resultatet. Kostbare renseanlegg er nødvendige, men bare i liten grad tatt i bruk i Norge. Er du opptatt av livet i våre elver og vann? Vask fosfatfritt – ditt viktige bidrag. Og tøyet blir like

rent! Er du lei av jakten på «dagens knalltilbud»? Ser du liten verdi i farverige pakninger i et utall størrelser? «Blå-hvite» varer holder samme, lave pris hele året! Rasjonell produksjon, ingen rabatter og redusert reklameinnsats gjør det mulig.

«BLÅ-HVITT» FOSFATFRITT VASKE-PULVER ER SUNN FORNUFT – FOR DEG OG NATUREN.

23⁹⁰
fast lavpris

ANALYSE AV 80 l VANN
FRA LANGVANN'S INNLØP.

ANALYSE AV 80 l VANN
FRA LANGVANN'S UTLØP.*

BLÅ HVITE VARER

*Ca. 200 mill. algeceller pr. l vann. Langvann i Akershus fylke.

Bo Landin

OM TRÆR KUNNE GRÅTE

Den viktigste bok om miljøkrisen siden «Den tause våren»

«Jeg tror denne boka vil vekke vrede, engasjement, kritikk og pågangsmot. Uansett hvilke følelser den mobiliserer, hilser jeg det med glede, for likegyldigheten er det verste av alt. Ingen leser denne boka uten å bli berørt.»

Kr. 185,-

Sissel Rønbeck i forordet

Wålberg og ulven

Journalisten Kjell Ivar Wålberg, bosatt på Grue Finn-skog, har kommet med en bok om ulven. Gjennom 150 sider blir leseren tatt med på en spennende vandring i denne kontroversielle rovdyrartens liv og historie.

Wålberg er trolig ukjent for mange. Han har imidlertid tidligere gitt ut flere bøker med forurensning som hovedtema. Men denne gangen er det ulv det gjelder. Og Wålbergs arbeid gleder oss. Særlig fordi vi her ser resultatet av en journalists grundige litteraturgjennomgang og evne til å sette seg inn i stoffet. Dette i sterk kontrast til mange av hans ukritiske kolleger i presse og kringkasting, som gjennom sine sensasjonshungrige reportasjer om rovdyr har mye av ansvaret for det usaklige og oppiskete hysteriet som ulven må lide for.

Mye av rovdyrmotstanden og den usaklige ulvedebatten i vårt land skyldes manglende viten om arten. Derfor er Wålbergs bok særdeles viktig. Han formidler faktiske kunnskaper om dette dyret til både dets motstandere og forsvarere. Et kort blikk på innholdsfortegnelsen viser at boken rommer de fleste viktige temaer i tilknytning til arten, og mesteparten av dette må hentes i utenlandsk litteratur.

Ulvens situasjon i vårt land og dens muligheter for å overleve i norsk natur opptar mange i dag. Dette blir også omtalt i boken, men her savner jeg enkelte viktige opplysninger. Organisasjonenes innsats for ulven burde vært påpekt. Når det gjelder faktorene som truer den lille skandinaviske «bestanden» nevnes spesielt den ulovlige forfølgelsen i grensetraktene

og utryddelseskampanjen i regi av «Østre Hedmark Vilt- og Miljøforening». Det alvorlige forholdet at ulvemotstanden i Norge også befinner seg langt inn i både forsker- og forvaltningsmiljøene er ikke nevnt, og landbruksinteressenes planmessige snikutryddelsesstrategi kommer heller ikke fram.

Boken er rikt illustrert med gode fotografier, også av vill ulv i både Nord-Amerika og Skandinavia. Et savn for mange er imidlertid litteraturoversikten som er blitt utelatt. Dette kunne gjort Wålbergs bok til en oppslagsbibel også for de spesielt interesserte. Ved å sette teksten i en litt mindre skrifttype, hadde det vært plass til et utdrag av de viktigste referansekildene.

«Ulv» er utvilsomt en av de mest betydningsfulle norske rovdyrbøker på mange år. Forfatterens innsats med en informativ og saklig bok er med på å bygge opp forståelse og positive holdninger til natur- og miljøspørsmål i et land der dette ser ut til å være mer nødvendig enn noen gang. Han har utført det arbeidet både fagfolk og forvaltere skulle ha sørget for for lenge siden. La meg avslutningsvis få referere til Wålbergs egne ord: «Jeg er ingen ulveelsker, men for meg er ulvespørsmålet en prøvestein på om vi i praksis er villige til å verne vår natur og dermed snu trenden med raseringen av vårt miljø».

Gratulerer, Kjell Ivar Wålberg!

Kjell Ivar Wålberg:

«Ulv»

Grøndahl Forlag, Oslo

Viggo Ree

Natur på liv og død

Et hav, en øy, et hus og et menneske. Kan det bli bok av slikt?

Ja, da. Kjell Fjørtoft får det til. For han vet at intet menneske lever i vakuum og ingen øy er helt avsondret så lenge mennesker ferdes på havet. Dermed klarer han å bringe «sin» lille øy. Hekkingen nord for Senja, i et geografisk og historisk skjæringspunkt. Fjørtoft mestrer det kunststykke å ta oss med

Frislid med trompet

Ikke slik å forstå at Ragnar Frislid har havnet i selskap med Kampen Janitsjar, men i den forstand at han – treffer tonen – behersker melodien – får det til å svinge – vekker oss med fare signaler og samtidig gir oss svært mange velklingende temaer i sin nye bok «Trompet i november». Boken bygger på Frislids radiokaserier i «Du verden for en natur». Faste lyttere av den programposten vil utvilsomt ikke lese videre i denne spalte, men straks sette kursen mot nærmeste bokhandel. Til andre kan opplyses:

Boken gir ny kunnskap om natur. Ikke av den type som formler og regnemaskiner gir, men slik kunnskap som blir til når vi oppdager gjennom opplevelse. Frislid oppdager fordi han har en

veltrimmet nysgjerrighet og et friskt og fremfor alt personlig blikk. Imidlertid er han ikke av dem som behøver å jage over blånene for å finne sannheter og nyheter. Frislid er heller oppdager i de helt nære omgivelser. Slike stoffinnere trenger vi sannelig også. For rett under våre egne skosåler kan det ligge mysterier av ufattelig dimensjoner uten at vi enser dem.

I tillegg til å formidle naturopplevelse er «Trompet i november» derfor en lærebok i oppdagerkunst. Og så er den til og med morsom – hele veien, og bitende ironisk der det trengs. Boken er vakkert illustrert av Sissel Gjersum.

Ragnar Frislid:
«Trompet i november»
Cappelen

Arild Ådnem

Tegning: Sissel Gjersum

til utkantenens utkant, til et rike i grenselandet til en annen verden og der skape et sentrum for liv, virke og dramatiske begivenheter. Men først må de lesere som er tilpasset et moderne, oppjaget og opphakkert liv belage seg på en krevende overgang til en annen livsrytme (og leserytme). For på Hekkingen blir sekundviseren for lett. Her er det naturkreftene som bestemmer takten og tilværelsen. «Min øy i havet» anbefales til Norsk Naturs lesere spesielt fordi den meget innsiktsfullt viser hva det er å leve i og med naturen. Fra sitt hus

boltet fast til Hekkingen med solide kjettinger gir Fjørtoft oss naturskildringer på liv og død. Jeg tror det er en nyttig påminnelse til en tid som satser så mye på å legge bekvemmelig avstand mellom menneskelivet og naturen.

Kjell Fjørtoft
«Min øy i havet»
Gyldendal

Arild Ådnem

25 år siden

I dag oppfatter vi det slik at det moderne naturvernet har røtter minst hundre år tilbake i tiden. I denne perioden er det imidlertid visse hendelser, personer eller dokumenter som utgjør viktige høydepunkter. Et slikt høydepunkt – som i år bør minnes – er publiseringen av Rachel Carsons *Silent spring* som kom ut i 1962. (På norsk i 1963: *Den tause våren*).

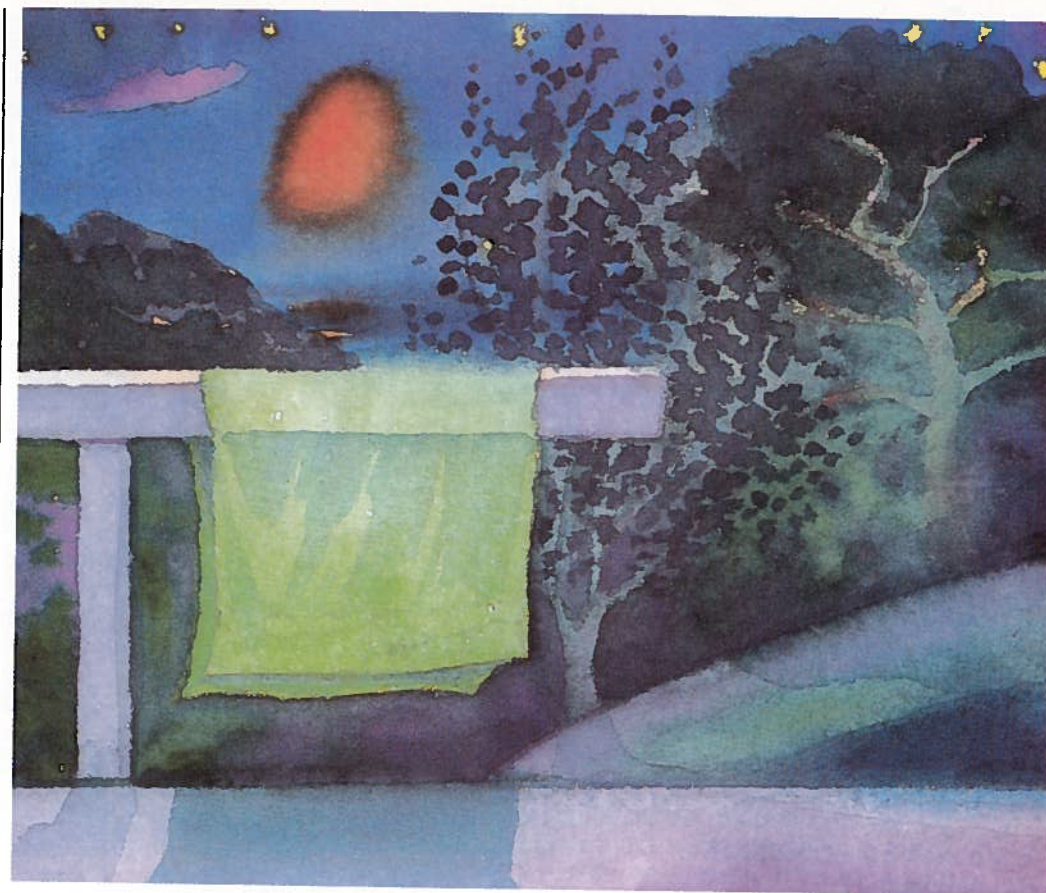
Rachel Carson (1907-64) var amerikansk biolog og forsker. Mest kjent var hun for sine populærvitenskapelige verker: *Under the Sea wind* (1941), *The Sea Around us* (1951). (På norsk i 1954: *Havet som omgir oss*).

Det var likevel med *Silent spring* hun virkelig vakte oppsikt. Og ikke uten grunn! Med ett var nemlig søkelyset satt på den omfattende og ukritiske anvendelsen av giftstoffer, brukt mot ugress og insekter: «De grunnleggende trekk ved naturen er helt ignorert av den kjemiske krigens soldater, som går til sin gjerning uten forståelse, oversikt og ydmykhet overfor de veldige krefter de manipulerer med». Faren var jo at flommen av kjemikalier i naturen truet både pattedyr, fugl og fisk – og menneskene med.

Rachel Carson ble som så mange naturvern pionérer forsøkt stemplet som «hysteriker». Men hennes bok fikk tvertimot tusenvis av mennesker til å skjønne alvoret i situasjonen, og hun bidro til at hele miljødebatten ble legitimert som viktig og vesentlig for alle i samfunnet. En komité, nedsatt av president Kennedy, gav henne også full støtte.

I ettertid står altså hun og hennes bok som et minneverdig høydepunkt i naturverndebatten.

Bredo Berntsen

HØSTMELANKOLI

Forlengst forbi
er de varme nettene.
Sparsom var himmelen
med sine stjerner,
varmrød månens glans
bak blå
forheng av furu.

Gresshoppenes gnissing
er stilnet
og sollyst korn brakt
i hus.
På terrassen: et
gjenglemt badehåndkle
Snart river vinden
det med seg.
Fallent løv vil skjule det
og kalde tårer av is.

Sissel Gjersum

Kjenner du noen...

... som deler ditt naturvernengasjement, men likevel ikke er medlemmer av NNV? I så fall, verv og vinn!

Verv et nytt hovedmedlem og velg mellom:

- Nr. 1 Ulv
- Nr. 2 Gaupe
- Nr. 3 Vandrefalk
- Nr. 4 Havørn (nr. 1-4 er trykk av Stafan Ullstrøm, 30 x 42 cm)
- Nr. 5 Kasset med fuglelårer
- Nr. 6 Stor ugle, håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka
- Nr. 7 Uglesett (10 stk. ulike), håndskåren og håndlaget fra Sri Lanka.

Verv to nye hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 8 Anton Brøgger og Karl Georg Høyer: «Det radioaktive Norge etter Tsjernobyl»
- Nr. 9 To av vervepremiene for ett hovedmedlem etter valg.
- Nr. 10 Neverbutt (til kaffe, sukker m.v.)

Verv tre nye hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 11 «Stopp sur nedbør»-paraply
- Nr. 12 Tre av vervepremiene for ett medlem etter valg

Verv fire nye hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 14 Keramikkbolle
- Nr. 15 Fire av vervepremiene for ett medlem etter valg

Verv fem nye hovedmedlemmer – velg mellom:

- Nr. 15 Fiskeveske i never
- Nr. 16 Håndlaget messingskje med Breheimenmotiv

Slik verver du:

Send inn kupongen, utfylt med tydelig navn og adresse på de du har vervet. Før på nummeret på hvilken vervepremie du vil ha. Vi sender velkomstmateriell og innbetalingsblankett til de nye medlemmene. Når de har betalt kontingenten, registrerer vi din verveinnsats og sender deg premien. Fem familiemedlemmer tilsvarer et hovedmedlem. Pensjonistmedlemskap tilsvarer hovedmedlemskap.

Ververens personalia

Navn _____

Adr. _____

Postnr./sted _____

Jeg har vervet fig. pers: _____

Medl.nr. _____

Navn _____

1 Adr. _____

Navn _____

2 Adr. _____

Navn _____

3 Adr. _____

Navn _____

4 Adr. _____

Navn _____

5 Adr. _____

Jeg ønsker meg premie nr. ☐

Jeg vil spare vervingen ☐

BREV

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten betaler portoen.

SVARSENDING

Avtale nr. 129000/144 Pb

TIL

Norges

Naturvernforbund

St. Olavs plass postkontor
0130 Oslo 1

KM-teller – tur – trim – jogg:

TUR-METER

En original gave til glade vandrere, aktive mennesker, eller den som ønsker å bli det! Motiverende informasjon, som avleses i m og km. Kr 298,-

«SCOUT» FOR TUR OG TRIM

Enklere utgave, med en viser. Kr 192,-

«JOGGOMETER» COMBI

Før tur, trim, jogg og løp. Avleses i 100 m og km. Kr 250,-

HØYDEMÅLER

Leveres i lommeformat, i skinnnetui. Barometeret som viser høydestigning 0-5000 m. kr 198,-

Finnes i flere modeller. Be om prisliste.

Send meg: _____

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

Postboks 37 Nordre Finstad, 1401 SKI
FIX EL-SERVICE Tlf. 02 – 94 65 09

NORD-REISER A.S.
N-9060 LYNGBEIDET NORWAY

Nord-Reiser A.S. tilbyr: VINTER EVENTYR '88

I april '88 arrangerer vi en opplevelsesferie vi har kalt «Vintereventyr '88» i Nord Norge med følgende aktiviteter:

- Overnatting i rorbuer i Lofoten, deltakelse i det verdenskjente Lofotfisket ombord i vanlige fiskebåter. Sight-seeing i skjærgården med anledning til fiske.
- Hundekjøring i Lyngsalpene med overnatting i telt.
- Reinkjøring på Finnmarksvidda med overnatting i lavvo.

Hele turen varer i 10 dager. Spesialtilbud til medlemmer av Naturvernforbundet, 20 % reduksjon i ordinær pris.

Be om program, brosjyrer og priser fra oss.

NB: medlemmene må vedlegge bekreftelse på sitt medlemskap i Naturvernforbundet.

Skriv til: Nord-Reiser A.S 9060 Lyngseldet eller ring Tlf. (089) 10 508

Gaveproblemet er løst En bok gir napp...og blink!

Fisk i ferskvann

– Økologi og ressursforvaltning

Boka tar for seg emner som fiskeressurser i ferskvann, fiskens miljø, fiskeartene i ferskvann, fiskevandring, analyse av fiskebestander, populasjonsgenetikk og beskatning, utsetting av laksefisk, vassdragsreguleringer, vannkvalitet, forsuring av vassdrag, behandling og omsetning av ferskvannsfisk, administrasjon av lakse- og innlandsfisket. Rikt illustrert. Av Reidar Borgstrøm og Lars Petter Hansen m.fl.

347 s. Innb.

Kr 220,-.

120 s. Innb.

Fåes i bokhandelen eller direkte fra forlaget.

Kniven

– en knivmakers hemmeligheter

Her får du en grundig innføring i hjemmeproduksjon av kniver; bruks- og staskniver. Som en av Norges mest anerkjente knivmakere, formidler forfatteren her egne erfaringer og praktiske tips når det gjelder smiing av blad, sliresying, dekorering m.m. Rikt illustrert. Av Olav H. Wåle.

Av Olav H. Wåle.

Kr 150,-.

Elgen i din kommune

Kursbok/brevkurs om elgen og dens liv og virke i nærmiljøet. Den omhandler jakt og fangst (men ikke jaktteknikk og skyting), elgens bygning, vekst og utvikling, elgen og dens leveområde i skogen, elgbeitet med registreringer, beiteskader, spor og sportegn, utviklingen i en elgstamme og stell av elgstammen. Stort format. Av Morten Engan.

Av Morten Engan.

86 s. Hft.

Kr 60,-

Landbruksforlaget

Boks 3647, Gamblebyen, 0135 Oslo 1 Tlf. (02) 68 81 50

NATURKALENDEREN-88

Tema: Lys i naturen

Stemningsbilder i nydelige farger
Tekst på norsk og engelsk
Varenr. 100 Kr. 75,- Medl. Kr. 65,-
Format: 44x28 cm.

NB! Forbedret kvalitet, nå med spiral og solid bakplate, pakket i egen eske.

Gavebøker

Gled familie og venner med lærerike og hyggelige bøker!

Årets naturbilder En vakker billedbok med bidrag fra noen av de beste norske naturfotografer. Varenr. 533 kr. 240,- M. kr. 150,-

Gaupa En gjennomillustrert bok om vårt eneste ville kattedyr. Hovedvekten er lagt på gaupas levesett og utbredelse. Jakt og det som ellers truer dyret er også omtalt i boken. Varenr. 529 kr. 158,- M. kr. 125,-

Bare et blafrende lys En fascinerende og spennende bok om atomkraftens historie, fra atombombeplaner på 40-tallet til dagens kjernekraftverk. Varenr. 543 kr. 165,- M. kr. 130,-

Vår i skogen En hyggelig og lærerik bok med fine bilder! Varenr. 518 kr. 50,-

Bier, humler og andre insekter I tekst og bilder forklares disse insektenes utseende og levevis. Varenr. 523 kr. 25,-

I den grønne gryte Nyttevekstflora med gode tegninger og matoppskrifter. Varenr. 521 kr. 73,- M. kr. 45,-

Soppboka En nyttig bok om plukking og tillaging av sopp. Rikt illustrert med fargebilder av 120 arter. Varenr. 524 kr. 35,-

Lever havet – lever hvalen

Dette er den 2. fotoplakaten i Naturvernforbundets «La havet leve»-serie. NNV intensiverer nå arbeidet med den alvorlige ressursituasjonen, med spesiell vekt på forholdene i Barentshavet. Vær med og vern livet i havet!

Varenr. 121 «Lever havet – lever hvalen» kr. 58,-
 Varenr. 117 «Lever havet – lever lunden» kr. 58,-

Langs elv og bekk

Ta deg tid neste gang du går langs elva eller bekken. Både i vannet og langs kantene er det så utrolig mye å oppdage. I den fuktige og næringsrike jorda vokser or og trollhegg og det lyser gult av soleihov eller fredløs. Her lever også mange dyr og småkryp i et nært og fint samspill. Denne barneboka beskriver dette yrende plante- og dyreliv i tekst og tegninger. En meget lærerik bok med gode og detaljerte illustrasjoner! Varenr. 547 kr. 90,- M. kr. 65,-

Julekort

Gaupe, varenr. 208 enkle.
Blåmeis, varenr. 206 doble.
Ulv, varenr. 210a enkle, varenr. 210b doble.
Dompap, varenr. 212 enkle, varenr. 213 doble.
Fjellrev, varenr. 218 enkle, varenr. 219 doble.
Nisse og mus, varenr. 214 enkle, varenr. 215 doble.
Nisse og fugler, varenr. 216 enkle, varenr. 217 doble.
Enkle kort, sett à 10 stk. kr. 25,-
Doble kort m/konv., sett à 5 stk. kr. 25,-

NB! Husk NNVs brevmerker! 3 ulike motiv.
 Varenr. 310 Ekorn (9 stk.) kr. 18,-
 Varenr. 311 Ulv (8 stk.) kr. 16,-
 Varenr. 312 Piggsvin (10 stk.) kr. 20,-

FOR BESTILLING, SE SVARKUPONG I SALGSKATALOGEN

Veggbilder

Gaveidéer
fra
Villmarksfoto

«Skumring»

«Rim»

«Rype»

«Elg»

«Sept. morgen»

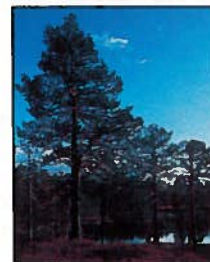
«Solnedgang»

«Reinsdyr»

«Høst i fjellet»

«Høst»

«Vinternatt»

Velg mellom 3 rammetyper i størrelse 35 x 50 cm

Trehvit

Brunbeiset

Klips

Gavepakn.

**Fotograf
Jan
Grønseth**

«Harejakt»

«Fisker»

HD-S FUJICA

Tilbud
på allværs-
kamera

2 års garanti – Vanntett – Innebygget blitz
Selvutløser – Halsreim – Automatisk lysmåling
Tilsendt portofritt – Fuji film på kjøpet

Vanlig pris: kr. 1 700,-
Villmarksfoto's pris:

Kr. 1 200,-

Begrenset
antall

... stk. Fujica HD-S á kr. 1200,-
m/ ☐ 1 stk. Fuji lysbildefilm
☐ 2 stk. Fuji papirbildefilm

FERDIG INNRAMMET MED GLASS OG OPPHENG

Kr. 150,- inkl. mva.

TRYKKET PÅ HØYKVALITET PAPIR • LEVERES I PEN GAVEPAKNING
10 DAGERS RETURRETT • BETALING PR. 15 DAGER
PORTO KOMMER I TILLEGG • INGEN EKSPEDISJONSGBYR

KUPONGEN SENDES:

VILLMARKSFOTO, 3090 Hof i Vestfold

Antall á kr. 150,-

MOTIV	TREHVI	BRUN	KLIPS
SKUMRING			
RIM			
RYPE			
SOLNEDGANG			
REINSDYR			
HØST I FJELLET			
ELG			
SEPT. MORGEN			
HØST			
VINTERNATT			
HAREJAKT			
FISKER			

NAVN

ADR

POSTNR

POSTSTED

Tlf.

Understr.

ORDRETELEFON: 033/58 569